

Senanus.

Spisal A. Funtek.

I.

Samoten solnčen žarek se je prikradel skozi zamreženo okno pritlične pisárne in trepetal po velikanskih knjigah na pisni mizi knjigovodje gospoda Gregorija. Zvedavo je posvetil baš na dolgo vrsto ónih števílk, katere je zapisala suhotna roka póstarnega možá v trgovsko knjigo, in razlil blestèč trak po pleši glavi njegovi, le po nekod še obrobljeni s šopki redkih lás. Tihó je bilo v pisárni, samó dvoje peres je praskalo po popírji. Toda ne vselej. Časih se je ustavilo jedno peró, in ondu iz kota pri drugi pisni mizi, do vrha obloženi z zvezki in knjigami, zazvenel je pritrvt vzdih v prašni zrak. Slišati ga ni bilo dosti, in razven vzdihovalca in gospoda Gregorija tudi ni bilo nikogar v sobi, da bi se menil zánj; knjigovodja pa se je itak tolikanj zagledal v račune svoje, da je zaprl uhó in srce sléharnemu pojavu stiskane duše človeške . . .

Dà, srce tudi! Gospod Gregorij je mož, ki se ne méní mnogo za svet in njega bridkosti; kaj li bi mu bilo do takšnih vzdihov, kakeršni se izvijajo sicer takó veselemu, in po njega sodbi tudi tolikanj lahkoživemu mladeniču, kakor je óni-le pri drugi mizi? Sicer je že pogostoma čul njega vzdihanje, časih, zlasti v prvi dôbi, kar je delal óni Pavel Vodè poleg njega, zazvenela mu je sredi najzamotanejših računov péta ali zvižgana pesem na uhó, da je šinil po konci, kakor bi ga bil gad pičil, in s strogo besedo zatrl razposajenosti, kakeršne ne sodijo v trgovsko pisárno. Brezuspešen ni bil njega odpor, zakaj mladi tovariš se je le še malokdaj izpozabil takó, da je motil resno delo nič menj resnega knjigovodje; toda popolnoma venderle ni mogel zadušiti živahnosti, katera je kàj slabo pristojala temu zatohlemu prostoru . . .

Resnica je, da nas končno vznemiri še tolikanj rahel šum, ako se ponavlja redno in vztrajno, in takó se je tudi že gospod Gregorij nekolikokrat zgenil, ko so se na zvočnih valovih rahlo, toliko da čutno, prizibali do njega óni zategli vzdih. Ali zgenil se je le nevedé, ker je iz početka le uhó čulo óne neobične in prepovedane glasove, ne da bi se jih popolnoma zavédala duša. Marljivo je pisal dalje, kakor je že pisal leta in leta, zvest služabnik svojega gospoda, služabnik, kateremu so bile poslovne knjige dražje, nego vse druge knjige

in knjižice, kakeršne pišejo preprosti ljudje v brezposelnih urah, da ž njimi slepé samí sebe in druge nevedne duše človeške! . . .

Iz nova je vzdihnil Pavel Vodè. Gospod Gregorij pa se sedaj ni samó zgenil, nego odložil je celó peró in preko naóčnikov svojih strupeno pogledal proti mizi v kotu. Ostre so bile te sive oči pod košatimi obrvimi; videti jim je bilo, da so se že davno odvadile gledati prijazneje; tudi obraz je bil toli brezgiben, da si je bilo iz teška misliti dobrovoljen nasmeh na njem. — Počasno se je iztegnil, vzal pipo iz kota pri oknu ter jo tlačil skrbno in premišljeno.

»Danes menda zopet ničesar ne delate, Vodè«, takó napósled s suhotnim glasom pozdravi svojega tovariša. »Rad bi vas vender vprašal, ali ste že sklenili račun gospoda Slaka, ki seza že nazaj v nekaj let? Terjatve naše pri firmi Zelenčevi ste sevèda že takisto pregledali? In óno meníco Kraljevo, to ste prav takó že vknjižili? In potem — ali prosim vas, Vodè, to me umorí! Zdí se mi, da vzdihate že precèj dolgo, ne li?«

Nič odgovora.

»Vi ste neznosen človek! Toliko vam povém, kar čudim se, da vas naš gospod že davno ni pognal po svetu! To je posledica, ako je človek preusmiljen z ljudmi vaše vrste! Tega si niti misliti ne morem, da bi gospod Zorec ne poznal vaših nerednostij, ki se kažó le prejasno o sléharni priliki. O poslednjem čudovitem naročilu vašem, kjer ste otročje razmišljeni zapisali do cela druge številke, nego so vam bile ukazane, o tem niti ne trosim premnogo besed, ali to, da vas ne poboljša nobena beseda — no, Vodè, zapomnite si: da sem jaz vaš gospodar, niti jeden dan več bi vas ne gledal v pisárni, Bog sam mi bodi priča! Niti jeden dan več, ali slišite?«

»Slišim, gospod Gregorij!« oglosí se óni v kotu in umolkne. Najsi je bil res tolik grešnik, mehki glas njegov je bil venderle jako prikupen.

Gospoda Gregorija sloko teló se popolnoma vzravna na usnjatem naslanjáči. »Slišite, takó ste rekli« izpregovorí s poudarkom, »samó slišite in nič drugega? Vi se ne kesate, kaj? In še več! Zdí se mi celó, da se rógate, vi, mladenič, mêní, staremu móžu? No, toliko vam povém, doslej sem molčal, ali odslej, da vidite! O prvi priliki izpregovorim z gospodom Zorcem resno besedo, in ako je še kàj pravice na svetu . . .«

Knjigovodja ni izgovoril svojega pretenja, zakaj hipoma je ugledal poleg sebe njega, katerega je hotel opisati gospodu Zorcu, natanko,

kakor je vreden. Pavel Vodè je stal pri njem in mu ves prijazen položil roko na ráme.

»Kaj bi se jezili, gospod Gregorij!« dejal je brezskrbno. »Moj Bog, saj delam, kolikor morem, no, in ako se časih človeku ne ljubi, da bi se utapljal v te puste račune, ko mu vender bije živo srce v prsih —«

»Takó? Ne ljubi? Puste račune? Zivo srce v prsih? Krasno, Vodè, vi ste vzor vestnega komptoirista! Trgovec bodete, da nič takega! Ne ljubi se vam — no, resnično, ako je še kaj pravice na svetu, takega trgovca Bog ne bode dopustil na sramoto vsemu trgovskemu stanu! Sicer pa, do tjà je še daleč, Vodè, predno bodete vi sezali v trgovsko življenje naše! Bogá hvalite, ako ostanete še dolgo to, kar ste, nezasluženo plačevani komptoirist gospoda Zorca namreč. Trgovec, vi trgovec!«

In stari gospod raztegne vela ustna na zaničljiv nasmeh in seže po vžigalica, da zapali pipo svojo. Mlademu móžu se hipoma zresní obraz, in krepko odgovorí:

»Vi zopet govorite neupravičeno, gospod Gregorij! Odkar delam poleg vas —«

»Delate? Vi ne delate ničesar.«

»Vidite, to je iz nova očitanje, kakeršnega ne zaslužim. Toda vi mi sploh dosihdob še niste dali pohvalne besede, nego vedno se zadirate náme, bodisi, da vam delam po volji, bodisi, da se mi časih pripetí nezgoda, kakeršna se končno nahudi vsakomur, vam tudi —«

»Vodè, jaz si prepovedujem —«

»Ah, kaj, nezmotni niste! Izurjenejši ste od mène, to je vse. Kadar bodem jaz posloval toliko let kakor vi, delal ne bodem nič slabše, o tem bodite prepričani. Pomislite samí náse; morda je bil tudi kdàj čas, ko ste —«

»No, kakšen čas?« vzklikne knjigovodja jezno. »Menda me celó poučujete? Vodè, tega vam ne svetujem, sicer —«

»Ne poučujem vas nikakor, gospod Gregorij! Tudi nečem vas poučevati. Rêči sem hotel samó, da je bila tudi vam kdàj dôba, ko niste gledali svetá jedino le s trgovskega stališča; saj ste bili mladí . . .«

»Mlad? Dà, mlad, ali takšen ne, kakor ste vi! Hvala Bogú!«

»Kakor sem jaz!« nasmeje se Vodè in se zasuče na pèti. »Kolikokrat ste mi že povedali to! Ali recite, gospod Gregorij, kakšen sem vender? Ali je to pregreha, da se ne zapiram v sobo kakor vi, kadar odhajate iz pisárne? Da hočem kaj imeti od svetá, da si časih poiščem vesele družbe, da hodim, recimo v gledališče, na veselice?«

Ali res hočete, da bi hodil svojim pótém, sam, zapuščen kakor vi? Sevéda, prepričan sem, da bi me radi videli takega, in tedaj bi bili morda zadovoljni z menoj, ali pa tudi ne. To ni takó gotovo, zakaj časih ste precèj čudni, gospod Gregorij!»

Vodétove besede so gospoda Gregorija zbodle do živega, to se je videlo iz sléharne poteze na njega obrazu. V prvem hipu je gledal kakor odrevenèl na mladeniča, ki mu je z mirnim glasom pravil tolikanj pikre besede, nató pa je zrasel in se razkoračil dôkaj oblastno.

»To je res lepo!« dejal je rezko in ježil obrvi. »Vodè, ta nesramnost zahteva zadostila! In ako je še kàj pravice na svetu, poplačate mi te besede. Čuden, jaz čuden! In zadovoljen bi bil, ali pa tudi ne! Bog ne dàj, povejte vender, kdo je zadovoljen z vami? Kdo more biti zadovoljen z vami? In čujte, tega, da hodim svojim pótém, sam in zapuščen, kakor se vam je zazdelo rêči, tega mi ne očitajte. To sploh ni očitanje. Jaz sam sem si izvolil ta pot, in žal mi ni —«

»Saj to je ravno,« prikima Vodè mirno. »Zató pa se vam je srce toli zakrknilo, da obsojate vsakogar, kdor ne hodi po samotnem poti. Krivični ste ne samó proti mênì, nego proti vsemu svetu. In to je zlò, verujte, da je zlò!«

»Vi me ne bode te učili!« razvname se knjigovodja. »Ali kaj — vredno ni, da bi se pregovarjal. Saj je itak upati, da vas lepega solnčnega dné roka gospoda Zorca potisne prav v óni svet, katerega tolikanj ljubite, in kateri vas tudi ljubi takó. Haha, tedaj se bode te že učili, kaj se pravi hoditi po svojem poti! Ali čujte, Vodè, takrat ne bode te znali hoditi, ker se niste nikoli učili! Kaj bi bili vi brez mène, da vas ne drezam, ne vodim jaz! No, povejte, kaj?«

Rekši se gospod Gregorij porogljivo zareží, mladeniču pa udari kri v lice.

»Res je, gospod Gregorij,« izpregovori grenko, »hudo mi ne bode, kadar pojdem odtod. Ali roka gospoda Zorca me ne pahne v svet, nego sam pojdem vánj in dobro bom hodil po njem — morda kàj skoro! In takrat upam, gospod Gregorij, da spoznate krivico svojo, da končno, in bodisi po dolgih letih, celó čutite mojo roko, kakó bode sezala v trgovsko življenje, kakor ste rekli. Mehak nisem, kakor si mislite; vsak vetrič me tudi ne upogne. Ali pri vas, gospod Gregorij, pri vas bi mi utegnilo zledeneti srce v mrzli sapi, katera brije okolo vas! Vi bi mi utegnili uničiti vse veselje do dela, kolikor ga še niste z otrovanimi pušicami svojimi! Takó, da veste!«

Govoril je končno nekoliko krepkeje, nego je morda hotel. Izgovorivši pa se je umiril in lahkodušno stopil k oknu ter gledal iz

tesne mračne sobe v širi jasni svet. Knjigovodji je zastala sapa, in od samega strmenja je položil že prižgano pipo iz rok.

»Tega ne umejem,« zamrmrá napósled. Vodè se obrne od okna.

»Ne umejete? No, dobro, da govorim jasno. Zgoditi se utegne, da ostavim to pisárno in začnem tržiti sam záse.«

Knjigovodja zamahne z rokami in séde na svoj naslanjáč.

»Vi, Vodè? Bog mi zanesi, to je — haha, to je presmešno! Vi in tržiti! Sam záse tržiti!«

Nekaj takega, kar imenujemo sicer smeh, izvije se gospodu Gregoriju. Toda smeh ni bil, nego samó ustna so se raztegnila, in zagrgralo mu je.

»Je li, to je čudno?« vpraša Vodè že popolnoma miren. »Toda smešno ni. Gospod Gregorij! Saj veste, da nisem kàr brez ničesar, in poleg tega — oh, ali to je ravno, oh!«

Začuden gleda knjigovodja svojega tovariša. Naslonil se je na pisno mizo, povetil glavo in vzdihnil, kakor je že vzdihal vse popóldne. In takó je slonel dolgo časa, napósled pa molcé odšel k svoji mizi in težko sédel na stol.

»Bog sam umej tega človeka,« zagodrnjá gospod Gregorij. »Prej možuje, kakor da je načelnik prvi trgovini na svetu, in sedaj vzdíha kakor otrok! Trgovec, to ne bode nikdar trgovec!«

Rekši užgè pipo in seže iz nova po peresi.

»Gospod Gregorij!« izpregovori zdajci Vodè.

Póstarni mož nejevoljno zarenčí, vender piše dalje.

»Nekaj bi vas vprašal.«

»Za vruga, torej vprašajte! Toda hitro. Ali se vam kàj ne ujema v računu? Čuda bi ne bilo.«

»Ej, pustite račune, nekaj drugega je. Gospod Gregorij, ali kdàj čitate kàj drugega, nego poročila o kurzu?«

»Čemú to vprašanje?«

»Zató. Glejte« — rekši že stoji Vodè s knjižico v roki pri mizi gospoda Gregorija — »zató, ker bi vas vprašal, ali ste že kdàj brali to knjižico?«

Knjigovodja po stráni pogleda zlatoobrezani zvezek, katerega mu drží Vodè pred očí.

»Kaj je to? Ne spominjam se.«

»Prešérnove poezije so —«

»Poezije, za Bóga, poezije!« vzklikne gospod Gregorij. »In te nosite s seboj v pisarnico, berete jih celó, nikar da bi delali? Vodè, to preseza vse meje. Poezije in trgovske knjige!«

»Res, to se ne ujema, temu ste živa priča vi,« nasmehne se Vodè. »Bodisi, vi jih ne marate, to vém —«

»No, torej —«

»Potrpíte! Gospod Gregorij, ali ste bili kdàj zaljubljeni?«

Čuden je bil učinek teh besed; mladenič izvestno ni pričakoval takega. Stari knjigovodja je zdajci vrgel peró na odprto knjigo, da je kanila tinta po lično popisanih listih, in razdražen šnil po konci. Hropèč se postavi pred Vodèta in mu srepó gleda v oči.

Mladič, vi si dovoljujete govoriti z mano kakor še nikoli!« vikne mu hripavo. »Marsikatero nemarnost sem prebil od vaš, Vodè, samí veste, koliko. Zamížal sem z jednim očesom, kaj z jednim, z obema sem zamížal, da ne bi videl vaše malomarnosti, kateri sem tolikokrat priča v tej pisárni, in katerih jedna je že vredna, da bi se za vselej poslovili od tod — ali da bi me smešili vi, ki ne veste ničesar o svetu in nehvaležnosti njegovi, tega vam ne oprostím nikoli! Tega ne prebijem! Jaz ali vi! H gospodu Zorcu pojdem, pri tej priči pojdem, in ako je še kàj pravice na svetu, tega ne bode trpel, da bi njega služabnik — kaj pravim, služabnik — njega stari tovariš in prijatelj moral poslušati tolikanj žaleče besede, katere mu govóri neizkušén, nezrel mladenič! Sram vas bodi, kesali se bode te pozneje!«

Rekši seže gospod Gregorij po klobuku in palici, da odide. Skrajno začuden ga gleda mladi mož — siromak sevéda ne vé, kakó se je nevedoma doteknil tajne rane v srci starega gospoda!

»Ali čujte, gospod Gregorij —«

Knjigovodja se hipoma obrne do njega.

»Z vami nobene besede več!« reče ledeno.

»Toda kaj je to hudega, ako sem vas vprašal —«

»Jaz si prepovedujem vsako vprašanje, umejete? Vi da bi me pikali —«

»Ali prisegam vam —«

Knjigovodja že stojí pri vratih.

»Kar ste hoteli, evo vam! Gospod Zorec vas vsekakor naučí, kakó se je vésti proti svojim predstojnikom, ako je še količkaj pravice na svetu. Prvič in zadnjič ste mi očitali, da sem bil nekđaj zaljubljen —«

»Aha, takó torej!« vzklikne Vodè presenečen. »Haha, torej res, vi, gospod Gregorij, haha!«

Ne more si kàj: krčevito se oprime stóla in se glasno zasméje.

Da mu je povedal Vodè, ne vémo, kaj, nič bi ne bilo zbdlo gospoda Gregorija bolj nego ta vzklik in smeh, in nič bi ga ne bilo

obdržalo v sobi. Takó pa se je razljučen postavil pred Vodéta in dejal zamolklo:

»Izpregovorite še jedno besedo, in Bog mi je priča, da vas pobijem pri tej priči, ako je še kàj pravice na svetu!«

Gledajoč razpaljenega knjigovodjo, Vodè resnično spozná, da bi bilo najbolje, ako se podá, dasi vé, da ni treba doslovno jemati njegove grožnje. Zató se zresní in reče: »Resnično, gospod Gregorij, oprostite mi, žaliti vas nisem hotel. Saj vé, da niste takó hudi, kakor se delate. Sploh ne umejem, kaj vas je moglo tolikanj razvneti. Nedolžno moje vprašanje, ali ste bili kdàj zaljubljeni — no, no, potrpite, saj ne mislim ničesar hudega — to mi je prišlo le od tod, ker je moje razmerje takšno . . . kakó bi vam povedal brž — no, sramovati se mi ni treba, ker sem se zaljubil, gospod Gregorij! In še kakó zaljubil — oh, oh!«

Te besede nekoliko utolažijo knjigovodjo. Sicer gleda še jako razkačeno, ali stisnjena ustna se mu polagoma razklenejo, in zaničljiv izraz se prikaže na njih.

»Bog sam se vas usmili, Vodè! Še tega je bilo treba za brezumnosti vaše . . .«

Mladenič ga rahlo prime za roko.

»Saj ne tajim, da sem nekoliko drugačen nego sicer. Moj Bog, kdo bi ne bil? Ali to se že zgodi takó, gospod Gregorij, in zató mi ni treba šteti v zlò, ako vas časih razdražim nehoté. Navzlic vsemu zadiranju me imate celó nekoliko radi — sezite mi v roko, da se zopet sprijazniva! Kaj to, ako si poveva resnico? Jaz vam ne zamerim ničesar, dasi bi časih želel, da bi mi bili nekoliko milejši sodnik.«

Gospod Gregorij molčé postavi palico v kot in obesi klobuk na navadni prostor. Nató séde in se s komolci podprè ob pisno mizo. Majhen molk nastane. Vodè hodi nemirno po sobi; končno se ustavi pri knjigovodji.

»Ledenege srca nimam v prsih, gospod Gregorij, in popolnoma sem prepričan, da bi ne bilo prav, ako bi ga imel. In ako še prisije žarek vánje, kakor je prisijal mênì, tedaj —«

»Stara pesem!« zamrmrá knjigovodja.

»Sevéda, stara kakor človeštvo! Mlado srce je občutno; vname se kakor — ne, obrabljene primere nečem! Dovòlj, moje se je vnelo, in zató —«

»Zató berete pesmi, je li?« grohoče se gospod Gregorij.

»Mordà. Zaljubljen človek ni za trgovske knjige. Ako že ne morem govoriti, o čemer bi rad, zakaj bi vsaj ne bral, kar se do cela ujema

s sedanjim razmerjem mojim? Verujte mi, lepa pesem v takih hipih čudovito vpliva na srce —«

»Kaj pak, da se še bolj užgè tisti brezumni plamen!« zagodrnja stari knjigovodja in si iz nova užiga pipo.

»Prosim vas, ne govorite takó!« reče Vodè iskreno. »Vi sevéda samó živite v svojih knjigah, in brezpametno se vam vidi vse, kar je zunaj njih. To ni dobro, to ni —«

Gospod Gregorij zamahne z roko.

»Pustite to; kadar vam pridejo moja leta, govóri bodete drugače.«

»Vaša leta? Vsekakor. Ali sedaj se mi še razgrinja svet, kateri se vam je že davno zaprl, ker ste samí hoteli takó, in do méne še pólje življenje z vsemi svojimi sladkostimi in tudi z bridkostjo svojo. Kadar mi zledení srce —«

»Kaj pak, ne govorite toli otročje!«

»Dà, zledení srce«, vzklikne Vodè, »kakor je zledenelo vam, takrat sevéda mi ne bode do življenja. Ali sedaj mi še bije toplo —«

»Za kóga neki?« roga se gospod Gregorij.

»Za kóga? Za njo.«

»To je sevéda povedano dôkaj točno.«

»Bodisi. Kaj bi vprašal po imeni, saj ne ljubim imena! In odkritosrčno vam rečem, gospod Gregorij, niti ne poznam ga. Sploh ne vém ničesar . . .«

»To je popolnoma po vašem,« zareži se knjigovodja iz nova. »Lepa je sevéda, mlada . . .«

»Dà, lepa je in mlada!« vzklikne Vodè navdušeno. »Oh, gospod Gregorij, ako bi jo videli, prepričan sem, da bi ne govorili tolikanj porogljivo. Lepota ima moč do sléharnega srca, in bodisi, da je tudi vaše.«

»Ali zopet začenjate?« reče knjigovodja srdito. »Sploh bodi dovòlj, Vodè. Itak ne umejem, kakó sem mogel toliko časa poslušati vaše neslanosti. Nobene besede več! Priporočal bi vam, da si izbijete vse te neumnosti iz glave — ondu vas čakajo računi, vánje se zatopite! Točnost, Vodè, to je prvi pogoj dobremu trgovcu, in točnost vam priporočam najbolj. Ako pa že samí nečete delati, pustite vsaj méne. Lep trgovec bodete vi, rad bi vas videl. Za mesec dnij vam zapró prodajalnico!«

Toliko je Vodè še poznal starega knjigovodjo, da je tedaj razmerno dobre volje, kadar ga jame učiti in semtertjà tudi zbadati. Da ne bi provzročil novega prepira, molčal je in zamišljeno gledal v

tisti košček nebesne modrine, katera se je svetila skozi okno. Gospod Gregorij pa je nadaljeval:

»Takó, takó! Sedaj tudi vém, zakaj takó silite od nas! Deklè vam roji po glavi — no, častitam prihodnji soprogi vaši, ki bode kraljevala v vaši trgovini. Lepo bode to, vzgledno in točno! Oženiti se sevèda mislite, kaj ne?«

»In sicer kàr najhitreje,« potrdi Vodè.

Knjigovodja skomizgne z rameni.

»Kàr na roko, je li?«

»Tega ni treba, gospod Gregorij! Povedal sem vam že, da imam nekaj —«

»Ona tudi?«

»Ona? Kakó li vprašate tako? Saj je niti ne poznam, saj niti ne vém — —«

»No, dobro, dobro!« zareži se knjigovodja in omoči peró. »Samó to vam še povém, Vodè, in potem me pustite v miru: Spominjali se bode te še presrečne dóbe, ko ste poslovali pri nas, in solznih očij bode te gledali nánjo! Samó prepozno bode . . . Ne poznate je! Sevèda, bogata je, da nič takega; žàl, da bode bržkone baš obratno! Lep začetek, lep konec! Povém vam, rad bi uèakal ta konec, in ako je še kàj pravice na svetu, uèakam ga. Takrat pa mi ni treba praviti, Vodè —«

»Ah, kaj,« vzklikne mladenič sedaj venderle jezen, »neumnost je bila itak prevelika, da sem izpregovoril besedo z vami. To bi si bil že lahko prej naštel na prste, da se bode samó zadirali náme kakor po navadi. Vi in ljubezen! Ali prepričani bodite, konca ne uèakate, zaklinjam se, da ne! Videli bode te še, kaj vzmore Vodè, ako le hoče!«

Rekši se hipoma obrne in gré trdih korakov k svoji mizi. Gospod Gregorij zahrka porogljivo, kar more, užgè pípo in se zaglobi v prejšnje delo. Pokojno je zopet v pisárni, kjer se je nekoliko prej mlado bodro življenje upiralo póstarni preračunjajoči resnobi; skozi zamreženo okno pa se vsipljejo posamični solnčni žarki, in iz nova praska dvoje peres po popirji . . .

(Dalje prihodnjič.)



Senanus.

Spisal A. Funtek.

(Dalje.)

II.



preprosti hiši na predmestji, začrneli od starosti, imel je gospod Gregorij majhno sobo v prvem in jedinem nadstropji. Posebnega razgleda ni bilo iz nje, saj je videl samó na tesne, precěj temotne ulice, kamor se je le malokdaj izgubil brezposeln izprehajalec, in na dolgo vrsto nasproti stoječih hiš, nizkih in zanemarjenih, kakeršne iz večine vidiš po predmestjih. Staremu knjigovodji ni bilo dosti do lepega razgleda, še menj do tega, da bi ob svojih dohodkih prav lahko stanoval v lepšem delu mesta; zadovoljen je bil s stanovanjem svojim in sicer ni pogrešal ničesar.

Rêči ne moremo, da bi bil prijazen dom, v katerem je prebival priletni samec. V nizki zatohli sobici je stalo samó najpotrebnejše pohištvo, postelj, omara, miza in stol, vse iz stare dôbe, kolikor toliko že tudi poškodovano. Stara stréžnica Katarina, ki je postiljala gospodu Gregoriju, brisala prah s pohištva, kolikor se ji je zdelo potrebno, semtertjã z metlo potegnila po črvivih tleh in sploh gospodinjala v samčevi sobi, dejala je sicer nekoč jako ponižno, da bi ónih dveh na pol zaslepelih oken kãr nič ne kazile zavese, da bi ne bilo napačno, ako bi si gospod omislil tudi nekoliko cvetic nãnji, in končno kupil to ali óno malenkost, ki lepša stanovanje, ali gospod Gregorij ji je povedal prav suhotno, da že sam vé, česa je treba ali ne, in dobro je bilo. Zavese za okna? Neumnost! In cvetice? To je za otroke ali sploh za ljudi, ki ne vedó kam s prostim časom, nikar pa zãnj. Pohištvo je držalo najmenj dvajset let, dobro bode že še toliko časa, dokler žíví. Na stara leta si ne bode kupoval ničesar.

Ostalo je torej takó, kakor je bilo, in Katarina je še vedno brisala prah z óne črvive omare, z razmajanega stola, odpirala in zapirala okna brez zaves in cvetic ter nikoli več priporočala gospodu, kaj in kakó, dasi gospod Gregorij ž njo ni ravnal takó odurno kakor z drugimi ljudmi, ker je je bil navajen in dobro poznal nje dobra in slaba svojstva. Sicer pa tudi ni bilo dosti prilike za daljši razgovor, ali bolje, nobene ni bilo. Zakaj knjigovodja je tičal do pozne večerne

ure v pisárni in zjutraj tudi že odhajal zarana — kam? V pisárno sevéda. Poštene besede mimo vsega ni bilo govoriti ž njim; dnevni dogodki — saj se vendar vsak dan pripetí kaj novega, kar ljudje radi poslušajo — niso ga zanimali, in takó je torej prišlo, da gospod Gregorij po mesece in mesece ni izpregovoril pet besed s svojo strážnico; niti mesečnega svojega plačila ni prejerala neposredno od njega, temveč ga redno dobivala prvega dné vsakega meseca na mizi v zaprtem zavitku.

Iz početka, morda pred desetimi leti, zanimala se je sevéda dosti bolj za svojega gospoda in opazovala ženski natančno, kaj počenja v brezposelnih svojih urah. Ali skoro se je prepričala, da je jeden dan takšen kakor drugi. Kadar je bil knjigovodja dobre volje, naslonil se je z neizogibno pipo v ustih na okno in gledal na ulice, sicer pa težko sedel na stolu in puhal dim prédse, da bi ga bil kàr rezal. S knjigo v roki ga ni bilo videti, pač pa so ležali po mizi precèj obrabljeni časopisi, iz večine posuti z neumevnimi številkami, takó da se nikakor ni dalo misliti, kakó more človek nepremično strmeti na tiste puste in dolge vrste. Točno ob osmi uri zvečer je oblekel dolgo, precèj ogóljeno suktnjo in počasi in zamišljen stopal v krčmo »k zlati luni«; ondu je sédel za posebno mizo v kot, večerjal, izpil nekoliko piva in ob poldesetih že prikorakal domóv, prav takó počasi in zamišljen, kakor je šel z dóma. Nató je šel spat in spal zopet točno do sedme ure ter odšel v pisárno, ne da bi si bil poživil želodca s kakeršnokoli pijačo ali s kakeršnimkoli ugrizkom.

Kaj čuda, ako se je torej splošno sodilo, da je knjigovodja gospoda Zorca skop kakor malokdo. Toda skop ni bil, samó potreboval ni ničesar. Čemú tudi? V družčino ni zahajal, veselice je menda poznal samó po tem, kar je semtertja slišal o njih, obleke si ni kupoval več, nego je bilo neizogibno treba, pojedal in popijal ni, prvič, ker ga ni veselilo, in drugič, ker v trgovskem poslovanji ni nič hujšega, nego s pokvarjenim želodcem in motnih možganov sedeti pri pisni mizi. Resnično, gospod Gregorij bi bil izhajal s četrtno plače, katero je prejemal od svojega gospodarja Zorca! Kar mu je ostajalo na mesec, to je redno nosil v hranilnico — kaj pa je sicer hotel z denarjem — ali nosil ga je brez pravega določenega namena, zakaj misliti ni bilo móči, da bi si rad kaj prihranil za stara leta. Saj bi ti povedal vsak otrók, da bode gospod Gregorij pisal v trgovini gospoda Zorca, dokler se mu bode le mezinec gibal na roki! Za bolezen si tudi ni bilo treba založiti Bog vé kaj; bolan ni bil še nikoli in takih suhotnih in koščernih ljudij tudi ne podere iz lepa. Da bi hranil

komu drugemu? Knjigovodja je bil popolnoma sam na svetu, in zato se niti natanko ni dalo misliti, kam bi prešel denar po njega smrti.

Ako se torej vse prav preudari, to ni bil póstarni mož nič drugega nego neznatna številka, katero je zapisala priroda v svojo poslovno knjigo k ónemu malenkostnemu dolgu, kateri se poravná tedaj, kadar pride dospetni rok in se oglasi smrt, da prejme terjatev svojo!

Bilo je nekoliko dnij po ónem dnevi, ko se je gospod Gregorij tolikanj pregovarjal s svojim tovarišem Vodétom. Grdo deževno vreme je bilo, dela knjigovodja ni imel toliko, da bi bil moral poslovati čez uro, in zato je prišel že o mraku domóv. Postavil je stol k oknu, potegnil iz žepa časopis in vteknil dolgo pipo med zóbe. Dež je škropil na okna, v sobi je bilo precěj hladno in zategadelj sevéda neprijetno, takó da je bil knjigovodja še slabše volje nego sicer. Poleg tega se je v pisárni ves dan jezil na Vodéta, ki mu ni nobene stvari naredil po volji, vendar pa bil takó nesramen, da je do cela hladnokrvno, in kar je gospoda Gregorija še sósebnó togotilo, tudi brez sléharnega ugovora poslušal vse rezke besede svojega predstojnika.

Brezgibno je strmél póstarni mož na óno stran časopisa, kjer so bila natisnjena poročila o kurzu, dnevne cene, trgovska naznanila in sploh strogo trgovske stvari, kár se je začulo lahko trkanje na vrata. Jako presenečen je pogledal preko naóčnikov na duri, zakaj dobro dolgo že nihče ni potrkal na njega stanovanje.

V tem pa se že odpró vrata, in v sobo stopi — gospod Gregorij šine s stola, kakor bi bilo treščilo prédenj — v sobo stopi mlada cvetoča déklica, ki mu želi dober večer in nató rahlo potisne vrata za seboj . . .

Knjigovodja ne véruje svojim očém. Ženska, mlada, lepa déklica v njegovem stanovanji! Semkaj, v to nizko sobo, kamor ni smeti stopiti nikomur, semkaj je prišlo žensko bitje, katerih se izogiblje, kjerkoli more, katere sovraži — in še kakó sovraži! — od óne dôbe . . . ne, ni da bi mislil dalje! Popolnoma vzravnán stojí poleg stola, strmí kakor nezavesten na mladenko in diha težko. Vsa kri mu je udarila v obraz, in srce mu utriplje, kakor bi mu hotelo raznesti stare koščene prsi.

Ako bi ne bil gospod Gregorij tolikanj osupel in ne premišljál samó o nezaslišani resnici, da je óna déklica prestopila prag njegovega dóma, nedvojbeno bi ga bila prevzela izredna lepota te usiljenke. Oblečena je bila preprosto, toda lično, bila vitke rasti, obilih zlatorjavih lás, ki so ji v dveh kitah izpod lahke rute padali po ramenih, nežnega, lepó rdečega lica, in iz sinjih očij ji je sijala nekova ljubez-

niva šegavost, ko je gledala na slokega možá, ki je še vedno stal ves otrpel poleg stola. Bilo je resnično, kakor da je svetel solnčen žarek prisvetil v mračno stanico gospoda Gregorija!

»Dober večer, gospod Gregorij!« pozdravi ga neznanka iz nova. Kakó je bil to mehak, prikupen glas! Knjigovodja se zgane po vsem životu, nató si potegne z roko preko čela.

»Kdo ste?« zajéca napósled in jo gleda, kakor bi se bil ravno vzbudil iz sánj. »Kakó prihajate sèm?«

Déklica se nasmehne in stopi za korak bliže. Gospod Gregorij se prav za toliko umakne.

»Kdo sem? Kakó prihajam sèm? Oh, kakó se me bojite!« zasmee se neznanka iz nova, in dve vrsti belih zób se ji pokažeta med živordečimi ustnicami. »In odzdravili mi tudi še niste! Res je, gospod Gregorij, prav takšni ste, kakor so mi pripovedovali. Jaz pa nisem verjela vsega in jako radovedna sem bila na vas. Ali ste res takó hudí?«

Strupen pogled jo zadene iz sivih očíj, ali ona nadaljuje živahno:

»Moj Bog, kakó srepó me gledate, kakor bi me hoteli kàr predreti! No, ako vam ni prav, da sem tukaj, le povejte mi. Samó nekoliko naj vam pospravim po sobi in steklenico vodé naj vam prinesem — ej, resnično, redú nimate prav nobenega! Poglejte, kakó je vse razvlečeno, oh, in kakó je pusto in mrzlo v sobi vaši! Brr! Tukaj ne bi hotela bivati za nič na svetu! In ta dim! In ta zaslepela okna! In óne vélike pajčevine na zidu! Ne, resnično, to vam rečem —«

»Ali kdo ste vender?« zakliče knjigovodja, ki se je napósled venderle vzdramil iz omotice. »Kaj sploh hočete? Kdo vas je klical?«

Bil je zopet óni trdi suhotni glas, s katerim je vselej govoril gospod Gregorij, kadar je moral govoriti. Dà, bil je celó osornejši, bil je kàr hripav.

Ona zmiga z rameni.

»Saj sem vam vender povedala, kaj hočem«, reče mu prijazno. »Oh, z vami res ni govoriti nobene besedice. Človek bi se vas malone bal, ko ste takó odurni —«

Knjigovodji se zježé obrvi.

»Čujte me«, reče ledeno, »mêni ni popolnoma nič do tega neslanega blebetanja. Čim prej odidete, od koder ste prišli, tem bolje bode. No, ali bode kàj?«

Pri zadnjih besedah je že iztegnil koščeno svojo roko in pokazal na vrata. Neizrecna razdraženost se mu bere z velega obraza, zató se déklica hipoma zresní, v očéh pa se ji zablisne kakor od velike nejevolje.

»Nič zató, kakor želite. Za vašo prijaznost se itak ne pulim —«

»Toda, ako je še kàj pravice na svetu, gospodičina, ali kaj ste že, zapovedujem vam, da me pri tej priči pustite samega, sicer, sicer —«

Knjigovodja išče besed, da bi dal duška neizmerni jezi, katera se mu dviga v srci. Izpozabi se celó takó, da se krčevito stisnjenih pestíj postavi prav trdno pred njo.

»Iz sobe! Takoj!«

»Tudi ako vam ne pospravim?« reče ona mirno.

»Kaj pospravite? Kaj hočete pospraviti? Ali sem vas klical? Za pospravljanje je stara Katarina — vi pa —«

»No, jaz pa prihajam namesto nje, takó je!« prikima déklica. »Nič se ne bojte! Saj vidim, da bi se me radi iznebili, čim prej tem bolje. Samó vodé vam še prinesem in potem grem. Kaj pak, uljudnost je lepa stvar, in vi ste res jako ljubeznivi.«

Knjigovodja jo gleda kakor obsteklel, in počasi se mu pove-sijo roke.

»Namesto Katarine prihajate?« izpregovorí zateglo. »Kaj — kdo pa ste prav za prav?«

»Ali veste, da niste vredni nobenega odgovora, ker ste se tolikanj zadirali náme?« reče déklica, sedaj že zopet takó prijazno kakor iz početka. »No, da vidite. Teta moja je nekoliko bolehná in o slabem vremeni ne more dobro z dóma; zató sem prišla jaz, da vas vprašam, česa želite i. t. d. Vi pa ste velik nehvaležnik, gospod Gregorij!«

Knjigovodja zahrka.

»Takó, takó, Katarina je vašá teta?« méni počasi in tlači svojo pipo. »Bolná je, pravite? Sevéda, ženske itak niso nič prida, za nobeno rabo niso. Da jih le nekoliko glava bolí —«

Déklica zamahne nejevoljno z roko.

»Kaj pak, popolnoma ste brez srca! Ubogi stari ženi, ki še nikoli ni okusila ničesar dobrega, rogate se celó, kadar jo podere bo-lezen. Dà, to je prav po vašem, ali povém vam, da takšnih besed ne bode-te govorili vpričo méne nikoli in nikjer.«

Knjigovodja raztegne ustna na širok in zloben posmeh.

»Glejte, glejte, kaj si domišljate! Kdo pa vam daje pravico, da takó govorite z menoj? Odkod ste prejeli dovolitev, da ste prestopili prag mojega stanovanja? Od tete, ne li? No, dobro, povejte ljubeznivi teti svoji, da jo lepo zahvaljam, ker mi je poslala takšno namestnico na vrat. Sevéda! Še tega mi je treba. Na stara svoja leta naj bi še poslušal, kakó me poučuje táko nezrelo in predrzno deklétce, kakeršno ste vi!«

»Toda — «

»Nič toda!« razvname se knjigovodja in udari z nogo ob tlà, »tam so vrata — idite! Ne potrebujem vas. Mèni ne bodete pospravljali ničesar. Rajši se zadušim v práhu. In če mi prinesete pijače od suhega zlatá, jaz je ne pijem. Iz vaših rok že ne. Kakšna predrznost, vgnezditi se na mojem dômu! Pojdite, pri tej priči! Stari Katarini pa povejte, naj pride jutri sáma, ako hoče, sicer je sploh ni treba. Postréžnic je na izbiro. No, ali bode káj? Takšna nesramnost be-raška!«

Déklici se je razširilo milo sinje okó, ko je takó govoril knjigovodja, in strepetala je, kakor da jo obhaja huda slabost. Napósled pa se ji porosé očí, in bridke solze se ji utrinjajo po obledelih licih. »Moj Bog, to tudi še!« vzklikne bolestno. Zakrije si obraz z roko in glasno zaihtí, potem pa zbeží iz sobe brez odgovora, brez pozdrava. Knjigovodja še čuje, kakó joka zunaj na hodníku, potem je zdajci vse tiho . . .

Nekoliko hipov strmí gospod Gregorij na vrata, ki so se že davno zaprla za ihtečo déklico, nató se odločno obrne in stopi k oknu. Zunaj še vedno škropí dež po strehah; dolge večerne sence legajo po zemlji. Póstarni mož puha goste oblake prédse in diha težko. Čudo ni, saj se je razjezil kakor že dolgo ne. Ali pokazal se je tudi možá, kakeršen mora biti proti takim ljudém! Da je ne bode več v njega sobo, o tem je prepričan takó trdno, kakor o tem, da ni najmanjšega pogréska v njega trgovskih knjigah; gorjé tudi, ako bi prišla! Kolika predrznost! Kakšne besede je moral preslišati, on, knjigovodja firme Zorčeve, od nje, uboge stvarce, o kateri ne vé drugega nego to, da je stara Katarina nje teta! In Katarina, ta naj se varuje, kadar mu pride zopet pred očí; njo tudi izpové, kakor je vredna in kakor je izpovedal že tega in ónega, ki ni točno izvrševal svojih dolžnostij . . . Zakaj bolezen je toli prezorna laž, da bi je ne verjel nobeden človek; óno neslano deklè se je bržkone hotelo vtihotapiti v njega dom, da bi videlo na svoje očí, kakšen je gospod Gregorij in domačnost takšnega samca!

Gospod Gregorij pogleda na uro. Nekoliko čez sedem šele! Koliko časa še, predno pojde večerjat! Kdo vender ga je premotil danes, da ni ostal v pisárni? Koliko nejevolje in jeze bi si bil prihranil, da je ostal ondu, kamor vsaj ne stopajo takšni nepovabljeni, nadležni gostje! Odslej niti ne bode popolnoma varen na svojem dômu, o katerem si je dosihdob domišljjal, da je otok sredi morjá, otok, kateremu vlada samó on . . .

Razdražen prižgè luč, séde k mizi in razgane časopis, kateri mu je v prejšnji nevihti padel na tlà. Zopet strmí na óna trgovska poročila, ali kdo vé, kakó je to, nocoj kàr ne more brati. Nikoli se še ni pripetilo, da bi bil odložil časopis, predno ga ni prečital do poslednje vrste, nocoj ga ne zanimljejo najvažnejše stvari. Sevèda, preveč se je razvnel, saj še sedaj vse vrè po njem. In kar ga jezí najbolj: óne črke in številke mu kàr plešejo pred očmi, med njimi pa se kaže dvoje sinjih očij in ga gleda toli bistro, da se mu zdí, kakor bi ne mogel prebiti teh pogledov. Srdito položi časopis na mizo, nasloni se na stol in zamiži, da bi ne videl ničesar, ni črk ni števil, ni tistih očij . . . Ne, takó ni nič! To je še slabše! Sedaj jo vidi celó natanko pred seboj, óno predrzno deklétce, ki je prestopila prag njegovega dóma. Prav takšna je stala pred njim: vitkorasla kakor gozdna jelka, živa kakor lahkonoga srna, mehkega, nežnega lica, po ramenih pa sta ji padali dve debeli kiti zlatorjavih làs! In zdi se mu celó, da čuje nje smeh, kateri mu kàr zvení po duši, čuje potem, kakó ihtí, vidi, kakó beží iz sobe — dovòlj bodi, dovòlj!

Hipoma se vzdigne in hodi težkih širokih korakov po sobi. Ali se mu je zmedlo v možganih? Ali je sploh vredno, da premišlja o vsem neprijetnem prizoru, nikar da bi ga pozabil? Ali ni bilo morda prav, da je ravnal takó odločno, tolikanj brezozirno? Sevèda je bilo prav, kakó pa je hotel ravnati drugače! Čudno je samó to, da ni toli zadovoljen, kakor je bil vselej, kadar je komu na vsa usta povedal, kar mu je šlo, kadar je do skrajnosti branil svoje stališče, svoja načela . . .

Načela! Knjigovodja obstane pri mizi in gleda na trepetajoči plamenček v svetilki. Kakšna načela je branil danes? Nehotoma si pogladi redke lasé in se zamisli. Sevèda je branil načela! Tega ne trpí, da bi kdo nepozvan stopil k njemu v stanovanje, nikar še, da bi prišla vánje takšna brezstidna stvarca, kakeršna je bila óna. To je izvestno tudi načelo. In zakaj ne trpí tega? Ej, to so neprijetni spomini, katerih neče buditi; to je zastarela stvar, katere ne kaže vleči iz tiste obile starine, katero je vrgel v najtemnejši kot svojega srca, ko so ga minile vse mladostne neumnosti. Utegnil bi se res še domisliti, da je bil sedanji resni mož nekdam menj resen mladenič, kateri se je dôkaj bolj zanimal za življenje okolo sebe nego dandanes! . . .

Knjigovodja si ne more pomagati: kàr sámó po sebi se mu plete v glavi, in to, kar je bilo baje pokopano na vse večne čase, oživlja se zopet, kakor da se je zgodilo včeraj. Pipa mu je ugasnila

v ustih, on ne vé ničesar, nego stojí nepremično pri mizi sredi sobe ter misli in misli . . .

Kakó je že bilo tisto? V prav takovi preprosti hiši, kakeršna je sedanja, stanoval je mladi komptoirist, zadovoljen sam s seboj in z vsem svetom. Gôri nad njim pa je prebival upokojen uradnik z jedino svojo hčerjo, živo, vedno veselo, vedno pojočo déklico, katere srebrni glas je čestokrat slišal nad sabo, kadar je slonel pri odprtem oknu in marsikaj ugibal o sedanjosti in še več o prihodnjih dneh. Kakó lepo so mu zvenele na uhó óne preproste pesemce, katere je prepevala tolikanj izrazno in mehko! In kadar jo je slučajno srečal na stopnicah — srečal pa jo je pogostoma — tedaj se mu je vselej nje podoba vtisnila živeje v srce, in zdelo se mu je, da bi bil najsrečnejši človek na svetu, ako bi ga ljubila ta vitka cvetoča mladenka. In zgodilo se je res samó po sebi, da jo je jel pozdravljati na stopnicah, na ulicah, na šetališčih, saj je vender skrajno neprijetno, ako se molčé srečujejo ljudje, stanujoči v jedni hiši! Prijazno mu je odzdravljala, in dozdevalo se mu je celó, da ga je vedno pogledala posebno ljubeznivo in bistro. Kàr zaskelilo ga je v srci, kadar so se uprle vánj te vélike jasne očí . . . »To ali nobene!« Takó je sklenil tedaj navdušeni gospod Gregorij in čakal jedino ugodne prilike, da bi ji razkril vsa óna čustva, ki so mu dvigala in stiskala zaljubljeno dušo . . .

Ali kakó je že bilo pozneje? Mlad gospodič je začel zahajati v drugo nadstropje; srečaval ga je češče, nego je bilo dobro in potrebno. Kakó neizmerno je črtil tega gospodskega mladeniča, na čegar ustnih se je gibal veden smeh, kadar je stopal po stopnicah, drobno paličico vrtèč v nežni beli roki! . . . Ali ona, ona je bila še vedno prav takó prijazna ž njim in niti zapazila ni, ali tudi ni hotela zapaziti, da jo gospod iz prvega nadstropja pozdravlja dôkaj hladneje nego sicer. Tista njegova hladnost! Kakó težko se je delal hladnega, ko je vse kipelo v njem od ljubezni, sovraštva in ljubosumnosti! Bilo mu je časih, kakor da se mora o belem dnevi zgruditi pred njo na kolena in zakrikniti na ves glas, da jo ljubi, da kàr ne more živeti brez nje! Ali dasi je bila uljudna in ljubezniva, nekaj je sijalo iz nje očij, kar mu je podiralo vso srčnost. Tega bi ne prebil, da bi se onidve modri zvezdi osuplo, vprašaje uprli vánj in bi morda izginil presrčni nasmeh z živordečih lic . . .

Odlagal je in odlagal, dokler ni bil nekega večera nema priča prizoru, ki se je vršil na stopnicah. Gôri je stala ona, kateri je posvetil vse mišljenje in čustvovanje svoje, in svetila ónemu osladnemu mladeniču, ki se je baš odpravljal na odhod. Gospod Gregorij je za-

škripal z zobmi in obstal brezglasno. Videla ga nista, saj se tudi nista menila za nič in za nikogar. Zapazil je, kakó ji je stisnil roko in jo poljubil na ustna . . . Stemnilo se mu je, in opotekal se je v sobo. Ondu se je zgrudil na stol in premišljal vse tisto, kar premišlja človek, kateremu se je hipoma zgreznila najlepša nádeja v prazen nič . . .

Zvršilo se je potem vse, kakor se je moralo. Gospod Gregorij se niti ni dosti čudil, ko se je lepega solnčnega dné pred hišo ustavila kočija, da odpelje srečna poročenca. Zježenih obrvij je stal pri oknu in strmel na nevesto, ki se je še poslednjič ozrla na dosedanji svoj dom. Tedaj se je nje okó ujelo z njegovim, in prikimala mu je takó prijazno kakor le kdàj, toda njemu se je dozdevalo, da se mu le roga . . . Zaloputnil je okno, da se je kàr potreslo po sobi, in se umeknil k nasprotni steni.

Takó se je torej zgodilo, da se je gospod Gregorij zarotil proti vsemu svetu in neizrecno sovražil njo, katero je ljubil, kakor le more ljubiti srce človeško, in takisto črtil vse, kar bi ga količkaj spominjalo njega izdane ljubezni. Izdane? Da je bil pravičen, priznal bi si, da ona niti ni védela o nji! Toda preveč ga je peklo, da bi bil pravičen. Niti pozneje ni sodil mirneje, sovraštvo do ženstva se ni poleglo. Vse laž, vse licemerstvo! Umeknil se je v zatišje, da bi ga nikoli več ne zmotilo gladko žensko lice, prijazen nasmeh na rdečih ustnih, ljubezniv žarek iz jasnih očij . . .

Mirno je živel v samoti dôkaj let. Danes pa — danes so valovi življenja zanesli na njega otok déklico, katere se je sicer srečno odkrižal, katera pa mu je vender tolikanj premotila blaženi pokoj, da se nikakor ne more utešiti. Kakó li še vse trepeče v njem! Ne, takisto razsrditi se ne smé nikoli več, sicer bi umrl od jeze!

Knjigovodja se krepko vzravná, postavi pipo v navadni kot ter vzame klobuk in dežnik. Nató ugasí luč in stopa trdih korakov iz sobe. Čas še ni za večerjo, ali bodisi. Nocoj kàr ne more biti sam. Ondu »pri zlati luni« vsaj ne bode mislil na to, kar je moral prebiti tega usodnega dné! —

Tisti večer pa se je zgodilo resnično čudo: Gospod Gregorij se ni menil za popolnoma določeno mero piva, nego jako vztrajno zalival svoje misli in jezo svojo! Pozno se je opotekal domóv in mrmral neumevne besede . . .

Pijača ga je omamila — morda prvič v življenji!

(Dalje prihodnjič.)



Senanus.

Spisal A. Funtek.

(Dalje.)

III.

Vrata v pisárno gospoda Zorca se odpró na iztežáj, in razvnetega lica vstopi Pavel Vodè. Hitro se obrne k pisni mizi gospoda Gregorija, da bi ga pozdravil kakor sléharo jutro, ali jako presenečen obstane sredi stanice, zakaj knjigovodje ni nikjer!

Neverjetno pogleda mladi mož na začrnelo stensko uro, nató potegne še svojo uro iz žepa — resnično, motiti se ni móci, devet je že davno. Knjigovodja, ki je sicer točnost sama, zamudil je danes uradno uro; naslanjáč njegov je prazen, klobuka ni na navadnem prostoru, knjige ležé takó, kakor jih je položil včeraj, skrbno namreč nakopičene druga vrhu druge; nobeno znamenje ne kaže, da bi bil že tukaj in zopet odšel.

Vodè zmaje z glavo in se ozira kakor kdo, ki ne vé, kaj bi si mislil o nepričakovanem dogodku. Iz prva ga obide misel, da je póstarni mož zbolel, ali précej nató jo zavrže. Saj se je še včeraj toli krepko zadiral nánj kakor že dolgo ne, in to je bilo vsekakor zanesljivo dokazilo, da je zdrav kakor le kdo. Torej preostaje samó še resnica, da se je gospod Gregorij izneveril tolikanj hvaljeni in pri vsaki priliki poudarjani natančnosti — dobro takó! To si je treba zapomniti za poznejše praske, saj človek ne vé, čemú je koristno to ali óno!

Sedaj šele obesi Vodè premočeno górenjo sukno na klin, razpnè dežnik na tlà poleg svoje mize in si veselo mane roke. Lahkih korakov stopi k oknu in gleda na samotne ulice — Bog ne dàj, kakšen dež in vihar! Prej se je že nekoliko poleglo; ali sedaj lije zopet, da težke kaplje šumèč udarjajo po robatem tlaku; na ulicah sevèda nikjer žive duše. Kaj pak, kdor more, ostane domá, in morda je slabo vreme pridržalo tudi gospoda Gregorija. — Ne, to je brezumno; knjigovodja bi prišel, najsi lije sama žveplena kislina iz črno zapreženega neba! Zgoditi se je moralo kàj drugega, vender bodisi; saj ni nikjer zapisano, da bi moral človek premišljati baš o takšnem sitneži, zlasti ako ima drugih mislij dovòlj!

Zadovoljno kima Vodè z glavo; nevedoma se mu zaokrožijo ustna, in glasno zvižgana pesem zazveni po tihi sobi. Preplašen se zgane, nató pa se zasmije samemu sebi. »Uspeh stroge vzgoje gospoda Gregorija!« zamrmrá izredno dobre volje, zvižga dalje in bobna s prsti po oknu. Kaj njemu do tega silnega naliva po ulicah, ko je takó vesel, da bi objel vesoljni svet! Da se ni tolika ploha vlila na zemljo, kdo vé, ali bi bil uèakal tiste sreène hipe, ko je mogel govoriti z ljubljeno dèklico, in èetudi le nekoliko malovažnih besed? Takó pa se je storilo samó po sebi, da sta se našla v óni véliki veži, ki je gostoljubno vzprejela še druge ljudi v svoje zavetje, in takisto se je zgodilo samó po sebi, da je Vodè premagal malodušnost svojo in nagovoril milo neznanko, katera se je zatekla vedrit kakor on . . .

Res da je pogledala nekako osupla, ko je začula nagovor mladega gospoda — Vodétu se je celó zdelo, da se je lahko zardela — ali odzdravila mu je ljubeznivo, in Vodè je bil v devetih nebesih. Zamaknjen je stal poleg nje in ji gledal v velike sinje oči ter poslušal nje mehki glas in srebrni smeh, katerega ji ni mogla zadušiti óna malenkostna nezgoda, da namreè ni utegnila dalje v tolikem deževji. In smijal se je tudi on in prosil na tihem, da bi kár povódenj preplavila vse ulice . . . Toda preplavila jih ni, nego celó prezgodaj je ponehal dež, in loèiti se je moral. Nièesar ji ni mogel povedati, kar bi ji bil povedal takó rad, toda velik solnèen žarek je vzel s seboj v srci, ko je odhajal, in prelepo zavest, da ta slučajni sreèni sestanek ni bil zadnji, nego da se mu vsekakor še ponudi prilika govoriti z ljubim dekletom, in sicer govoriti več in iskreneje, nego je mogel vprièó ónih zijavih ljudij, kateri so èmernega obraza stali v veži in èakali, kdaj bodo mogli dalje po vlažnih ulicah.

Zakesnil se je precèj, ali kaj mu do tega? Pozabil je bil celó knjigovodje in vseh sitnostij njegovih. Ni pozneje, ko je pospešil korake, da bi zamuda venderle ne bila predolga, plašil se ni nièesar, nego ponosno vzravnán stopal po ulicah, kakor da je ves svet njegov in da sije najlepše solnce nad njim. Po dolgem èakanji vender korak bliže! Kakó je bila prijazna, kakó lepa! Dober vtisek je izvestno ostavil v nje srci, sicer bi se ne bila razgovarjala ž njim kakor z dobrim starim znancem in mu ne segla v roko, katero ji je ponudil v hipni drznosti . . .

Ves zatopljen v prijetne misli, odide mladi mož od okna in séde za pisno mizo, da bi prièel dnevni svoj pôsel. Zdajci pa skoçi nejevoljen kvišku. Kolika brezumnost, da se ji ni predstavil kot Pavel

Vodè, komptoirist v pisárni gospoda Zorca; také bi bil bržkone zvédel tudi njeno ime! Kakó li, ako ga srečna usoda ne privéde zopet k nji? Danes je bila najlepša prilika — bedák, zamudil jo je! Vodétu se zdí, kakor da mora pri tej priči pobegniti iz pisárne in iskati drage déklice, dokler je ne najde . . .

Hipoma se mu obrnejo misli drugam. Kakó strašno je dolgočasno v tej pisárni! To je izvestno prehuda kazen, da mora danes tičati v nji! In celó sam mora tičati. Knjigovodje ne bode, kakor se kaže. Hm, ako je celó le-tá zamudil uradno svojo dolžnost, zakaj bi moral baš on ves dan sedeti v tej pústi stanici? Nejevoljen stisne ustna in gleda óne obile knjige, katere so nagrmadene vrhu mize. Čudno: zdí se mu, da ga prav odločno opominjajo dolžnostij njegovega stanú, zakaj cvetoči ljubezni ne bode pravih tal, ako ne posveti vseh močij resnemu delu! Kakó li naj stopi nekega dné pred svojo déklico — Vodétu se prikaže srečen smeh na ustnih in se mu razlije po vsem obrazu — in kakó naj ji reče, da ji podaja roko in srce, ako si bode moral očitati, da tista roka ne izvršuje ónega pôsla, kateri bodi podstava vsemu prihodnjemu življenju, in da se tisto srce loví zgolj ob sanje, katere so sicer lepe, toda za dejansko življenje malone brez sléharnega pomena? Mladi mož krepko prikima: denašnja malomarnost je pregreha, učinjena njega zorni ljubezni! Odločno potisne stol k mizi, razgrne svoja pisanja in se trudi na vso moč, da bi ne mislil na nič drugega nego na to, kar je neizogibno potrebno.

Takó mine pol ure; kàr se odpro vrata, in knjigovodja stopi počasno v sobo. Brez vsakeršnega pozdrava gré k svoji mizi, obesi suknjo in klobuk na navadni klin, postavi dežnik v kot in séde. Vodè je dobro videl, kakó neizrecno čmeren in upal je bil njegov obraz, in obšla ga je misel, da je gospod Gregorij resnično bolan, da pa je iz prevelike natančnosti venderle preobladal slabost in prišel v pisárno. Zató je pogoltnil óne bodeče besede, katere so mu bile že na ustnih, in sploh ni dejal ničesar.

Ali kaj je bilo to? Kakor pritrt vzdih je zdajci zazvenél od mize gospoda Gregorija, da je Vodè osupel vzpogledal od svojega pisanja. To ni mogoče: knjigovodja izvestno nima vzdihov v koščeni prsih svojih, in ako bi jih tudi imel, mladenič vé iz svoje izkušnje, da je baš knjigovodja mož, ki ne vzdihne za nič na svetu. Vender pogleda postrani nánj in se zgane od samega strmenja — gospod Gregorij sloní s komolcem ob mizi in gleda na ulice . . .

Vodè ne vé, ali sanja ali bedí. Toda, ako je mogoče, da je knjigovodja odložil peró, tedaj je takisto mogoče, da je prej vzdihnil

kakor iz globočine srca. Ali kaj se je moralo zgoditi, da se véde resni mož danes tolikanj čudno? Zdajci ga vidi, kakó se obrne od okna in seže po svoji pipi. Skrbno in premišljeno jo tlači kakor vselej, potem se vzravna na stolu in gleda za oblački, kateri se lahko dvigajo proti stropu. Vodè maje z glavo, ne vedoč, kaj bi si mislil.

Gospod Gregorij kadí nekoliko časa, ali videti je, da se mu nič kàj ne ljubi. Napósled postavi pipo v kot, in ne dovòlj — hipoma vstane in jame dolgih korakov hoditi po sobi. Glava mu je sklonjena, roke ima prekrižane na hrbtu.

Sedaj vstane tudi Vodè. Prav tisti knjigovodja, ki je vedno godrnjal, kadar je njega tovariš za nekoliko hipov odložil peró in se drznil misliti na kàj drugega nego na to, kar bi baš smel, ostavil je svoj prostor pri ljubljениh knjigah, še več, nemirno hodi po sobi in premišlja, kdo vé o čem!

Suhotno teló gospoda Gregorija se vidi Vodétu še suhotnejše in koščen obraz še bolj koščen — mož se je postaral kàr za deset let! Kaj čudo, ako mladi tovariš širokoodprtih očij opazuje sléharo njegovo gibanje in neprestano maje z glavo!

»Kaj vam je, gospod Gregorij?« vpraša ga napósled nekamo sočutno. »Ali ste bolni?«

Knjigovodja se zdrzne po vsem životu in zdajci postojí. Z roko si potegne preko čela in zbegano pogleda Vodéta, kakor bi prav ne umel njegovega vprašanja.

»Oh, res, vi ste tukaj,« izpregovorí zateglo. »Kaj pa hočete?«

»Ali ste bolni, vprašal sem samó —«

Knjigovodja se hipoma razkorači.

»Bolan? Jaz bolan? Nikoli še nisem bil. Sicer pa, kaj vam do tega?«

Vodè zmiga z rameni; gospod Gregorij stopi bliže.

»Čudo bi napósled ne bilo,« reče jako čmerno. »Jeze itak užije človek več nego preveč, takó da bi moral biti res od lesá, ako bi hotel mirno —«

»Kaj govorite zopet? Saj vas doslej niti nagovoril nisem. Moje vprašanje pa vas tudi ne more jeziti.«

»Takšne brezumnosti me ujezé vselej, to dobro veste, in samó priporočal bi vam, da se jih odvadite, čim prej tem bolje.«

»Oho, to je pa vender že preveč!« vzklikne Vodè ves iznenádejan. »Kaj li morem za to, da se védete takó, kakor bi res hoteli zdajci v posteljo! Čemú vzdihate ondu pri mizi, ako vam ni nič? Sevé, da je obšla mène takšna predrznost, to bi klicali sléharo kazen náme, vam pa je vse dovoljeno.«

Gospod Gregorij ga pogleda neizmerno hudobno, zajedno pa mu trepeče kakor notranji nemir v sivih očéh.

»Kaj? — Jaz ne vzdiham nikoli, zapomnite si to.«

»Tem bolje torej,« reče Vodè in se skloni čez svoja pisanja. »Žal mi je, da sem vas nagovoril; dobre besede itak ni govoriti z vami. Danes celó ne.«

Molk nastane. Knjigovodja se porogljivo zareži in zopet séde k svoji mizi. To je gotovo, da bi ne bil kàr takó mirno pogoltnil ónih žalečih besed Vodétovih, ako bi ga ne peklo nekaj v srci kakor slaba vest. Bolan — kakó je prišla Vodétu ta misel? Ali morda vé, da je sinoči »pri zlati luni« použil več, nego je bilo treba, in da mu je prav zató danes jako slabo pri srci? Bog ne dàj — glava ga je bolela, ko se je vzbudil iz nemirnega spanja, kakor bi se mu hotela razpočiti; vsa soba se je sukala okolo njega, ko je stopil na noge! Resno je premišljal, ali bi ostal domá, ali bi šel v pisárno; napósled je zmaga navadna natančnost, in prišel je, toda takšen, da se kàr smili samemu sebi. In celó dve uri prekasno! Gospod Gregorij čuti, da se danes ne more tolikanj upravičeno zadirati na tovariša, in zató rajši molčí. Tudi se mu ne ljubi govoriti; najrajši bi naslonil glavo semkaj na mizo in spèč premagal óno slabost, katera ga obvzemlje od glave do nog . . .

Vse ga mrzí danes! Tobak ima tolikanj čuden ukus; številke v računskih knjigah mu plešejo pred očmi, vmes se utrinjajo iskre rdeče, modre in pisane, da mu vse miga pred pogledi, noge in roke se mu tresejo — ne, danes resnično ni za delo! Kdo vé, koliko brezumnostij bi še zapisal v svoje knjige, da bi ga bilo jutri groza samega sebe; saj čuti, da mu tudi misli niso popolnoma jasne, da mu kàr vrè v možganih — in evo je zopet! Ondu stoji pred njim lepa, vitkorasla, in težki dve kiti ji padata po ramenih, in ljubezniv nasmeh se ji ziblje na ustnicah! . . .

Gospod Gregorij se siloma premaguje, da ne vzdihne na glas, ne morda od bolesti, nego zgolj od prevelike togote. Kaj je naredil včerajšnji dan iz njega? Ali se mu je pogubila tista duševna moč, katere je brezuvetno treba, da je človek krepak tudi na telesi; ali se mu ne poleže skoro ta nepopisni nemir? V tej zatohli sobi nikakor ne, zunaj na zraku si mora ohladiti vroče čelo, in potem bode zopet vse dobro.

Nekoliko časa pomišlja; napósled odločno vstane in se odpravlja za odhod. Težko mu gredó besede iz ust, vendar nekaj mora reči Vo-

détu, vsaj zaradi gospoda Zorca, ako bi slučajno prišel v pisárno in vprašal po njem. Zató stopi bliže k tovarišu in reče premišljeno:

»Vodè, govorili ste prav. Bolan sem; slabo mi je, in delati ne morem. To povejte gospodu Zorcu, ako bi vprašal po mênì.«

»Vidite,« prikima Vodè sočutno in vstane, »saj sem vas poznal précej na obrazu, da vam ni vse takó, kakor bi moralo biti. Lezite, gospod Gregorij, in várujte se; prav od srca vam želim, da se skoro pozdravite.«

In mladi mož mu proži rokó tako odkritosrčno prijazno, da knjigovodja nehotoma seže vánjo. Čudna senca mu izpreletí upali obraz, in okolo ust mu nekaj zatrepeče, kakor bi hotel izpregovoriti; vender stisne ustna in samó prikima v slovó. Nató odide počasnih in negotovih korakov.

»Mož je bolan«, mrmrá Vodè sam v sebi in gleda zamišljen na vrata, katera so zaprla za knjigovodjo, »siromak!« —

Dež je popolnoma ponehal; po nekod se je celó kazala nebesna modrina izmed natrganih oblakov. Ostri zrak je kàj blagodejno vplival na gospoda Gregorija, takó da se je čutil za dobro polovico zdravejšega. Dà, bilo bi mu morda celó popolnoma dobro, ako bi se mogel iznebiti ónega velikega nemira. Tudi ta nadležni spanec bi se že prebil kakó, saj gospod Gregorij ni otròk, ali dvojna težka zavest mu stiska dušo: prvič, da je ostavil pisárno, kjer jedino mu je mesto ob tem času, in drugič, da ga nekaj žene domóv, kaj, tega ne vé in tudi neče vedeti. Kaj tudi, za Bóga, bode o belem dnevi počel v temni svoji stanici? Ako ne léže v posteljo, delati nima pod milim nebom ničesar, in vender . . .

Gospod Gregorij obstane pred prodajalnico in gleda brez zanimanja vse óne lepe stvari, katere so razpostavljene v izlogi. Dasi je popolnoma prepričan, da nima prav nobenega opravila domá, slepi vender samega sebe in siloma išče vzroka, ki bi upravičeval njega sedanje pohajanje. Zdajci zadovoljno prikima — sevèda mora domóv, videti mora, ali je venderle prišla stara Katarina, da mu pospravi po sobi; zakaj ako je ni bilo, treba bode iskati druge stréžnice, saj vender ne more nihče zahtevati, da bi si še sam postiljal in sam pospravljaj po sobi, ko itak nima ničesar od življenja . . .

Zdrzne se. Ničesar od življenja! Ta misel se mu ni porodila še nikoli, nego vselej je poudarjal slovesno in zadovoljen sam s seboj, da se žíví prav dobro takó, kakor žíví on, da ne pogreša ničesar, in sedaj ta brezumnost! Ako jo razpleta nadalje, kaj li se mu kaže na obzorji prihodnjega življenja! Ločiti se bode moral dosedanjih navad,

zahajati morda celó med ljudi, da ne bode takó zapuščen ; hoditi končno na veselice, v gledališče in kdo vé, kam še, iz kratka: sleči bode moral dosedanjega človeka in obleči novega, do cela drugačnega . . .

In odkod izvira vse to? Odtod, da je ona brezstidna déklica včeraj stopila čez prag njegove sobe! Gospod Gregorij čuti, kakó mu sili vsa kri k srcu, kakó ga duši v prsih kakor od neznosne bolečine. Dà, ona je kriva vsega! Ona se je zadolžila, da se je razvnel takó silno, da je srdit zabavljaj stari Katarini, ki mu vendar žive svoje dni ni storila ničesar žalega, nego vestno opravljala svoj pòsel že dolgo let; ona je provzročila, ako danes stara ženica ni prišla na njega dom; ona je kriva, da je prišel sinoči takó pozno domóv, in končno ona je kriva, da je danes toli slaboten in nadležen, da je prav zató odšel iz pisárne in se zadolžil prve netočnosti v poslovanji, na katerem doslej ni bilo nobenega madeža! . . .

Gospod Gregorij globoko zasope in stopa dalje po robatem tlaku. Danes ne umeje samega sebe. Navzlic vsi krivici, katere jo mora dolžiti, obhaja ga celó čustvo, kateremu ne vé pravega imena. Ali je kesanje, ali je sram? Kesanje, da je bil sinoči takó brezoziren proti nji, sram, da ne zatrè óne mehkote, katera se mu čimdalje oblastneje šopiri v starem srci? Ako je pravičen, priznati si mora, da tisto vendar ni bilo toliko zlò, ako je prišla v njegovo sobo namesto stare Katarine! In ker je že prišla, kakó bi bil zahteval od nje, naj molčí in končno molčé odide! Sevéda, mlada je, in mladi ljudje so živahnejši od starih ljudi, kakeršen je on. Nejevoljno zahrka. Kakeršen je on! Ne, takó star še ni, kakor bi si kdo mislil; krepak je tudi kakor le kdo. Starosti si neče očitati; ako Bog dá, živel bode še dolgo!

Takó premišljujoč že stoji pred svojim stanovanjem in stopa počasi po stopnicah. Stopivši v sobo, vidi vse prav takó, kakor je bilo, ko je odšel z dóma; žive duše ni bilo tukaj. Vendar, morda je še prezgodaj, da bi bila prišla stara stréžnica; na najst gré šele, mimo tega se ni nikoli menil, kdaj mu prav za prav hodi pospravljat. Bolehna je tudi, vreme je bilo slábo, in zató ni nič čudnega, ako se nekoliko zakesní. Gospod Gregorij odprè okno in gleda precéj temno na ulice. Kaj je že premišljal spotoma? Res, tisto o starosti in da bode živel še dolgo, ako Bog dá. Hm, preprijetno ne bode to življenje, ako ostane táko, kakeršno je. Celó danes, ko mu ni prav za prav nič, čuti se tolikanj samotnega; kaj bi šele bilo, ako bi ga resnično podrla bolezen in bi ležal sam v tej pústi stanici brez strežbe, brez sléharnega človeka, ki bi mu izpregovoril tolažilno besedo? V

tej pústi stanici! Ali je res takó pusta, kakor se mu vidi danes prvič? Gospod Gregorij stopi od okna in se pazno ozira, zajedno pa se domisli vseh tistih izprememb, katere je nekđaj nasvetovala stara Katarina — res, napačno bi ne bilo, ako bi se tù kàj izpremenilo, ondu zopet kàj popravilo! Ali najbolje: morda bi se kàr kazalo preseliti drugam, v lepši del mesta, ne pa prebivati v predmestji, kjer nima človek nobenega razgleda, nego je živ zakopan med štirimi stenami in nizkimi hišami!

Ubožno to pohištvo! Da stopi tujec v sobo, čudne misli bi ga obšle o njega lastniku. In brez dvojbe bi osupnil, ako bi slišal, da stanuje tukaj knjigovodja firme Zorčeve! Res, nekoliko premalo je držal náse, ne le kar se dostaje stanovanja in pohištva, nego tudi sicer. Nehotoma stopi pred oslepelo in razpoklo zrcalo ter pazno gleda óno starikavo lice, katero se kaže v njem. Marsikaj bi mu bilo očitati, precěj tudi obleki, katere takisto nekoliko vidi v zrcalu. Ovratnik ni takó bel, kakor bi se spodobilo; suknja je dosti ogóljena — hm, takó vsekakor ne smé več na ulice! Kakeršen je hodil doslej, bil je sevéda videti za deset let starejši; ali če se napravi nekoliko skrbneje, strmèč bi si morali priznati ljudje, da je gospod Gregorij jako postaven gospod, nekoliko resen sicer, vender pa mož, kateri kàj veljá in se tudi zavéda, kaj veljá!

Knjigovodja raztegne usta na zadovoljen nasmeh, prekriža roke na hrbtu in stopa nemirno po sobi. Napačna baš ni ta misel, katera se mu je pojavila prav sedaj. Ondu »pri zlati luni« ga bodo vzprejemali nekoliko drugače nego doslej, dasi ni posebno čutil, kakó prezirno se je časih ravnalo ž njim. Tudi stara Katarina bode nekoliko spoštljiveje gledala nánj — dà, kdo pa vé, ali še pride kdàj? Pónjo ne pojde, to je gotovo; tolikanj se ne bode ponižal. Ako bi ne bilo ničesar drugega, kdo li mu je porok, da ne najde na nje dômu nje, lahkomiselne déklice, katera mu je do cela zastrupila včerajšnji in današnji dan? Haha, vender pa bi bilo čudno, ako bi hipoma stopil prédnjo — kakó neki bi se védla? Hej, ali bi ji srdito zagorele tiste sinje oči, in jezno bi stisnila pest; jokala bi se morda celó od nejevolje, kakor se je jokala včeraj od žalosti! Gospod Gregorij si potegne z roko preko čela, kakor da hoče odgnati neprijetno misel. Ako dobro pomisli, to je bil včeraj res nekoliko pretrd; tistega o beraštvu ji ni bilo treba réči; kàr nič ni bilo lepo. Vsi ljudje niso porojeni za bogastvo — no, dovòlj bodi; kaj pa more za to, da ga je razjezila z brezpametnim govoričenjem?

Kakó je že dejala? »Ej, resnično, redú nimate prav nobenega! Poglejte, kakó je vse razvlečeno, oh, in kakó je pusto in mrzlo v sobi vaši! In ta dim! In ta zaslepela okna! In óne velike pajčevine na zidu!« . . .

Knjigovodja položí prst na čelo in se globoko zamisli. Res, prav takó je dejala. Včeraj so ga razjarile te besede, danes se mu zdé precèj upravičene. Kaj pak, danes tudi misli treznejše nego včeraj. Lepo ni v njegovem stanovanji, to priznava tudi njega okó; jasneje še se kažó vsi nedostatki ženskemu očesu, ki je itak bolje vajeno takim stvarém nego moško. To ni nič čudnega — čemú pa so napósled ženske, ako ne za to, da pospravljajo in pobrisujejo sléharni prašek po sobi in da móžu, ki se ne utegne baviti z vsemi malenkostimi, strežejo ter lepšajo življenje? Stoj! Gospod Gregorij se zaloti pri misli, katera mu hipoma zatemní dosihdob precèj vedro čelo. Dà, nekđaj je tudi sam mislil takó, sanjal celó marsikaj lepšega, ali od tedaj — pustimo to! Takšne misli niso nič prida — sploh kaj mu je, da se udaja takim otročjim sanjarstvom, ki nikakor ne sodijo resnemu móžu? . . .

Póldne bode, in Katarine še ni! Hitro stopi k oknu in gleda na ulice, nemirno, kakor mu ni navada. Zdí se mu, da mora stara ženica zdajci priti okolo ogla, in ako ne ona, pa vsaj — nič, nikogar! . . .

»To mora biti drugače, vse drugače!« mrmrá gospod Gregorij, ko stopa po tesnih in temnih stopnicah; potem se molčé in zamišljen napoti k »zlati luni«.

(Dalje prihodnjič.)



Sence noči.

Evo jih! Spet se mi bližajo sence noči,
Spet kopernenje iz njih se in ljubav rodi,
Ko se oziram vánje!
Evo jih! K méni samotniku v vas hité,
Bele, meglene mi nosijo njih roké
Čudne darove: sanje.

Bliže, čudni obrazi, strah me vas ni,
Saj sem navajen sladkih milih lažij,
Ž njimi si dušo mamim!
Slikajte, varajte, pevajte sladkó,
Vender mi dovolite sočutno le-tó,
Da se nikoli ne vzdramim!

Ivan Bučar.



oblast in občinski urad. Ker sta v krupskem kotaru malone dve tretjini kmetov, a samó jedna tretjina slobodnih posestnikov, živi v Krupi tudi mnogo begov in ag (80). Krupski mohamedovci so iz večine slobodni posestniki, pravoslavni pa trgovci in obrtniki. Na národni šoli poučujeta sedaj dva učitelja, a pravoslavni imajo svojo versko šolo. Sploh ima to mestece lepo bodočnost, sósebno če se kdaj po unski dolini izvêde železnica od Novega do Bihača.



Senanus.

Spisal A. Funtek.

(Dalje.)

IV.

Ali, gospod Gregorij, to je vse takó čudno, takó nepričakovano, kakor govorite danes! Nič ne rečem, saj bi bilo res dobro in potrebno, toda le pomislite, kakó ste me zavračali prav zaradi tega pohištva! In napósled, čemú bi vam bilo, čemú baš sedaj?»

Knjigovodja je sedel pri odprtem oknu svoje sobe in sam s seboj zadovoljen gledal staro Katarino, katera je zopet kakor prejšnje dni brisala prah z zastarelega pohištva. Lep je bil danes postarni gospod, ko je imel obleko najnovejšega kroja in bil skrbno obrit — niti senca več ni bil prejšnjega gospoda Gregorija! Nekamo šegavo, kakor mu sicer ni bila navada, namežikal je svoji strežnici in raztezal usta na širok nasmeh; zajedno pa se je zložno gugal na stolu, in zlati solnčni žarki so se mu lesketali po pleši glavi . . .

Kakó da je venderle prišla stara Katarina? — Pónjo ni šel, prišla je sama, ko je sploh mogla na ulice. Niti vprašal je ni, zakaj je izostala dva tri dni, ko si je moral pomagati brez nje, kakor je védel in znal. Ali zardel se je celó, ko je stopila v sobo, kakor bi se zavedal neprijetnega pregreška, in spoznalo se mu je, da je precèj v zadregi. Stréžnica je začudeno pogledala svojega gospoda; saj ga ni bila vajena videti domá, in o tisti velikanski izpremehi, ki se je zvršila v srci in v življenji gospoda Gregorija poslednje dni, tudi ni védela ničesar. Knjigovodja je namreč spoznal mimo drugega, da res

zaradi trgovskih pòslov ni treba ves božji dan tičati v pisárni, in rad je prihajal vsak dan še pred kosilom domóv. Zakaj baš domóv? Zakaj li se je toli vztrajno naslanjal na okno in takisto vztrajno gledal po tesnih ulicah, kamor so nesle očí? In zakaj je uravnaval svoja pota takó, da je redno zahajal mimo preproste hišice na predmestji in vselej po stráni pogledaval na lično okence, kjer so cvetele skrbno gojene cvetice? Pripetilo se je óndan celó, da je zavel naravnost proti óni hišici; toda zdajci se je obrnil, kakor da se je skesal namere svoje . . . In zakaj se je v mestu takó pozorno oziral na vse strani in takó pazno pogledaval ljudi, katere je srečaval? Zakaj? Vse to je prihajalo od tod, ker je nosil gospod Gregorij čudno čustvo, sladko skrivnost globoko prikrito v nemirno kipečem srci! . . .

»Hm,« dejal je sedaj na gorenje vprašanje stare Katarine, »rad bi védel, zakaj se vam zdí vse takó čudno. Naveličal sem se dose-danje samote, spoznal sem, da tisto siromaštvo ni kàj prida, in tudi treba ga ni. Lahko si privoščim kàj boljšega.«

»No, res je, saj imate dovòlj, ali novo pohištvo za takšno stanovanje, gospod Gregorij, za takšno stanovanje!«

»Hm,« izustil je zopet knjigovodja in se nemirno premikal na svojem stolu, »to je — to bi bilo le začasno. Res, Katarina, samó za kratko dóbo bi bilo.«

»Pa ne da bi se hoteli preseliti, gospod Gregorij, kaj li?« odgovorí ženica skrajno presenečena in obstane sredi sobe.

»Zakaj li ne?« vpraša knjigovodja nepotrpežljivo. »Nekaj dni že premišljam, ali bi ne kazalo ostaviti te puste dupline. No, kaj je zopet? Kaj me gledate, kakor bi bili obstekleli? Sicer pa dosti. Bodisi takó ali drugače: to vse skupaj ni nič, kar imam po sobi — ako veste kupca za to polomljeno šaro, dobro, ako ne, razbijte jo in porabite za drvà.«

»In to je res — vse res, kar mi pravite?« mrmrá stréžnica kakor v sanjah.

»Res, in dosti.«

Rekši gospod Gregorij vstane in hodi jako hitro po sobi. Semtertjã mu švigne postranski pogled na staro Katarino, ki počasno in kakor vsa omamljena briše prah s pohištva; zdajci obstojí prav tik nje in jo gleda nekaj časa brez glasú, ustnice pa se mu gibljejo, kakor bi rad nekaj rekel, toda ne védel prav, kakó.

»Čujte, Katarina,« povzame napósled počasi, »nekaj bi vas vprašal, ker ste že ravno tukaj. Zadnjič, ko ste bili menda bolní, prišla je semkaj — no, kakó ji je že ime?«

»Jelico mislite menda?«

»Dà, njo,« prikima knjigovodja in se zardí do čela, »torej Jelica ji je ime? Tega — resnično nisem védel. Hm, res, ona tedaj je prišla —«

»Kaj pak, preprijazni niste bili ž njo —«

»Ali vam je povedala?« vpraša gospod Gregorij hitro in pozorno.

»I, kakó li ne? Takrat je celó prijokala domóv; no, kar se tiče méne, bilo mi ni ravno dosti do vaših besed, ker véim, kakšni ste — ali Jelica — ne, take osornosti ni bilo ravno treba, ko vam ni storila ničesar —«

Knjigovodja se nestrpno prestopa ob mizi, in velik nemir mu gleda iz očij.

»Sevéda,« roga se končno s posiljenim smehom, »na rokah bi jo bil moral nositi, ne li? Rad bi védel, zakaj.«

Katarina krepko uprè roke ob bok.

»In jaz bi rada védela, zakaj bi je ne nosili na rokah, kakor pravite!« vzklikne precèj razvnetá. »Ali res ne morete prebiti, da bi ne pikali vsakogar? Nič zató, ako se zadirate náme; jaz že prebijem kàj, ali takšno deklè bolí vsaka trda beseda. In zató, da govorim po pravici, prav skelelo me je, ko mi je tožila, kakšni ste bili — kaj skelelo, jezna sem bila, da je vse pokalo po méni! — No, hvala Bogú, takšne stvari tudi ne trajajo večno; dekleta ne držé jeze, nikar da bi dolgo žalovala zaradi takih stvari, o katerih se napósled niti pregovarjati ni vredno.«

Gospod Gregorij je nekako čudno ponižno povešal glavo, ko so se vsipale nánj te besede, in molčal do konca. Sedaj pa ga je hipoma obšla velika razdraženost, in dejal je zlobno:

»Sevéda, vi ste že poskrbeli s svojim jezikom, da ste ji ublažili brezumno tisto žalost in me očrnili, kolikor se je dalo.«

»Brezumno žalost? Očrnila? Čujte, gospod Gregorij, tista žalost prvič ni bila tolikanj brezumna, kakor si mislite, ker vsakdo ni takó koščen kakor vi, in drugič, očrnila vas tudi nisem. Povedala pa sem ji, da bi ne bilo pametno misliti na vaše besede in na vas, ko vas poznam že dobro dolgo, kakó ste čmerni in čudni. Sévéda, najbolje bi bilo, da je nisem poslala k vam; toda kaj sem hotela? In kdo vender na božjem svetu bi bil takó osoren ž njo kakor vi?«

Knjigovodji švigne hud pogled iz sivih očij, ne reče pa ničesar.

»In napósled,« nadaljuje stréžnica, »kaj bi danes govorila o tem? Deklè je hitro pozabilo tisti dan brez moje pomoči in tolažbe. Ej, da jo slišite, kakó prepeva domá, kakó je stokrat veselejša, nego je bila

sploh kdaj! Takó je čudno dobre volje in tolikanj živa je, da vam ne morem povedati. Celó vi bi se pomládili poleg nje, bodite že kakeršnikoli.«

Knjigovodja je nalašč preslišal zadnji stavek, ker mu ni bil kàr nič po volji.

»Takó, takó,« zamrmral je in se po stráni pogledal v zaslepelo zrcalo; zajedno se mu je razlil velik smeh po gladko obritem lici. »Vesela je, pravite? In že dolgo?«

»Ne baš. Ta teden. Časih si tega veselja kàr ne morem razjasniti. To vam zaporedoma vstaja od svojega šivanja, steče k oknu, gleda na ulice, zopet séde in pôje, vse takó, kakor da jo je hipoma doletela velika sreča. Celó mène časih prevzame nje veselost, akotudi sem se že naveličala vsega.«

Knjigovodja stopi k oknu in gleda težko dihajoč na ulice. Zgovorna ženica niti slutila ni, kakšne misli, kakšen neizrecen vihar so mu provzročile nje besede! Ta teden je taka, kakor bi jo bila doletela velika sreča — res je — v tem tednu je bila tukaj — kaj, ako bi prihajala tista sreča, katere omenja stara Katarina v preprostosti svoji — ako bi izvirala vsa tista veselost — gospod Gregorij se nehotoma prime za glavo, nató pa se nasmehne takó zadovoljno, takó od vsega srca sladko, da bi se začudil samemu sebi, če bi se ugledal v zrcalu! Ako je še kàj pravice na svetu, óna déklica — zláto nebó se odpira gospodu Gregoriju, ko gleda nje podobo v duhu in nadalje razpleta prešérno misel svojo — óna déklica — hm, kakó li bi se hitro povedalo to — óna déklica čuti prav tisto, kar se je živo razvilo v njega srci — dà, gospod Gregorij vé sedaj jasno, kaj mu je bilo zadnje dni, vé, da se imenuje óno čustvo — ljubezen!

»Kaj pravite?« vpraša nenadoma stréžnica, da se póstarni gospod kàr zgame in zajedno prestraši. Bog ne dàj — menda vsaj ni izrekel na glas, kar je mislil samó v najtajnejšem kotu duše svoje?

»Jaz? Ničesar nisem dejal,« odgovorí zmeden; zdajci pa ga hoče obiti nejevolja, da ga je nje nepremišljeno vprašanje vzdramilo iz prekrasnih sánj. Ako bi le-tá Katarina ne bila baš teta miljeni déklici — vsekakor, očitati ji ne smé ničesar, nego celó prav prijazen mora biti ž njo. In zdí se mu, da je dôkaj lahko prijazen, zakaj hipna nejevolja se mu raztopí kakor brêznov sneg na solnčnih žarkih! Prav blizu stopi k stréžnici in ji rahlo položí roko na ráme.

»Čujte, Katarina,« reče mehko, kolikor lé more, in jo gleda svetlih očij, »menda mi verjamete, da mi je jako žal, ako sem bil takrat nekamo čmeren z vašo — z vašo Jelico . . . Zakaj pa je prišla baš

tistega dné, ko me je jezilo vse, kar sem videl in slišal? In ko bi bil précej védel, da ste vi teta nje in da ste bolni, saj bi ne bil takšen! Takó ji povejte, ko pridete domóv — tega nečem, da bi me imela za slabšega, nego sem res, in tudi to ji lahko rečete — ne, ničesar ji ne recite, nečem, da bi ji kàj povedali, zakaj to je . . .»

Gospod Gregorij globoko zasope, kakor bi ne mogel izgovoriti óne vélike misli, ki mu je prešinila glavo. Hipoma se ohrabrí in reče:

»Ne, ničesar ji ne povejte. Vi bi ji tudi ne znali povedati takó — kakor jaz! Kaj vam je zopet? Saj me ni treba gledati takó osuplo in takó —«

»Ali Bog mi je priča, gospod Gregorij —«
— »takó zbegano«, dokončá knjigovodja. »Jaz sam ji povém vse. K vam pridem na dom — bodete li morda ugovarjali, ako pridem?«

»Ali če vam pravim, da ne vém in ne umejem —«

»Saj tudi ni treba. Kaj bi védeli in umeli! Takó bode, in dosti. Sedaj pa pojdite. Kosit grem, póldne je že.«

Rekši vzame knjigovodja klobuk in palico ter se pripravlja na odhod. Ni besedica ne gré iz ust stari Katarini, ko stopa zajedno z gospodom Gregorijem po stopnicah. Ko se napósled vzdrami iz omamljenosti, tedaj ravno še vidi, kakó knjigovodja mladostno hitrih korakov zavije okolo ogla.

Bilo je že precèj pozno tistega popóldne, ko se je gospod Gregorij iz gostilne »pri zlati luni« napotil proti pisárni. Jasen solnčen dan je bil, in jako ga je mikalo, da bi takšen sijaj užival zunaj v zeleni prirodi. Ali ker bi tedaj venderle prišel prepozno, obrnil je korake samó nekoliko po mestu, da dojde po majhnem ovinku v zatohlo sobo, kjer bi moral prav za prav sedeti že dobro dolgo.

Takšen krasen dan in takó bodro življenje v pomlajenem srci! Gospod Gregorij je bil danes srečen kakor še nikoli. Niti misliti ni hotel več na óno dôbo, ko se je moralo razpršiti toliko megel, ko je moralo skopneti toliko snegá v mračnih kotih njega duše, predno se je razvila v nji tista preljuba cvetica, katere milina mu je oživljala in zajedno mamila nekoliko opešanega duhá. Takó namreč je govoril sam v sebi gospod Gregorij, in zdelo se mu je neizrecno lepo, kakó so se mu vezale te misli, kakor bi pesem zlagal; naravnost rêči, da je zaljubljen, zdelo se mu je pretrdo, nelepo . . .

Koliko raznovrstnih ukrepanj! Te dni je gledal samemu sebi v srce in se čudil obilemu življenju, o katerem je mislil, da mu je usehnilo že davno. Toda čudnega ni bilo nič, ako je óne lepe misli prepletalo

marsikaj, kar je krepko koreninilo v dejanskem življenji. Sosebno zadovoljen je bil, da si je založil precejšnjo glavnico za prihodnje dni, mrtev denar sicer, ki se pa skoro utegne oživetiti v njega rokah.

Knjigovodja obstane. Res, kadar dozóri stvar takó, da se odreče pustemu samčevanju — in zavisno je le od jedne besede, da se mu odpové — tedaj bode mogel kaj pokazati ónemu dragemu bitju; lahko ji poreče: »Glej, toliko imam, in kar imam, prihranil sem tebi!« . . .

Hm, tega ji ne more baš reči, ker ni res. Sicer pa ni treba sklepati že naprej, kakó bi govoril v odločilnem hipu! Takrat bode že dala beseda besedo, in končno — gospod Gregorij zamiži nehoté, da mu ne izgine prelepa podoba v blestečem zraku — napósled se mu bode privila in mu vsa zrdela zašepetala, da ga ljubi prav takó, kakor jo ljubi on — hudobni mož, ki je prvič govoril ž njo tolikanj brezozirno! . . .

Toda ako bi ne bilo takó, ako bi ga odklonila, popolnoma zavrgla celó? Kaj še — ona, uboga stvarca, ki bržkone ni okusila še nobene dobrote v življenji, njega, imovitega možá, čegar ljubezen in imenje ji odprè takó lepo prihodnjost? Niti misliti si ne more take nehvaležnosti — dà, nehvaležnosti, to je prava beseda! Sicer pa je sléharn pomislek odveč; saj je dejala Katarina sama, kakó veselo je deklè že nekaj dnij — bedák, kdor bi si zdajci ne razjasnil te izpremembe! Najprej žalost, nató jeza, potem premišljanje, morda tudi nekoliko sočutja in proračunjanja, napósled ljubezen! Do koga? Do njega. Tedaj nekako isti pot, po katerem je hodil sam; le da je preskočil nekaj ovinkov in prišel od jeze do premišljanja, nató pa zdajci do ljubezni.

Sevéda mu ni vse po volji, kar je prebil baš zaradi nje, ali sedaj vé, da je bilo prav dobro takó, kakor se je zgodilo. Brezumno je bilo že tisto, da se je tolikanj bal življenja, ko mu ni bilo kàr nič treba. In še brezumneje je bilo, da se je jezil na druge ljudi, ki niso hodili po samotnem poti kakor on. Ali more napósled grajati recimo Vodéta, ako se je vselej kàr najodločneje upiral njega zbadanju? Hm, Vodè — ali bode pogledal továriša svojega, ko začuje nekega dné nepričakovano novico, da se je gospod Gregorij natihoma poročil z mlado, lépo déklico! Knjigovodji utriplje srce močnejše, ko se spominja svojega továriša; prav dobro še vé, kakó pikro mu je óndan očital njega ljubezen — sedaj ni sam nič boljši in nič slabši od njega! In še druga misel ga prešine kakor elektriška iskra, da hipoma pospeší korake proti pisárni.

Čuden prizor se mu pokaže, ko ondu na tihem odprè vrata. Sredi sobe stoji Vodè, drži v jedni roki zlato obrezano knjižico, drugo pa izteza naravnost prédse in čita z močnim in navdušenim glasom. Gospod Gregorij skrbno prisluškuje, da bi ne preslišal nobene besede, in čudovito lepó se mu zdí vse, kar sliši. Prav takisto bi govoril sam, da mu je dano čustva svoja izliti v takó umetne in vender tolikanj preproste besede! . . .

Precèj časa stoji med vrati, ne da bi ga zapazil Vodè, zakaj le-tá je obrnjen proti oknu. Zdajci umolkne mladi mož in se neizrecno dobre volje zasučè na pèti. Ugledavši gospoda Gregorija, ostrmí in je videti nekoliko zmeden.

»No, no,« méni knjigovodja počasi in zaprè vrata za seboj, »Vodè, to je bilo pa res lepó, kar ste brali takó navdušeno.«

Vodè se veselo zasmèje.

»Ne, gospod Gregorij, danes govorite, kolikor hočete, in ročajte se, kolikor vam je drago, danes se ne bodem pregovarjal z vami! Oh, verjemite mi, najsrečnejši človek sem na svetu! Najrajši bi zavrisnil od veselja! Vender, kaj sem hotel reči: gospod Gregorij, kadar bode poroka —«

»Kakšna, čegava poroka?« reče knjigovodja dôkaj osupel. »Oh, res,« zamrmrá s samoljubnim nasmehom, »no, Vodè, ako že kàj slutite — tajiti nečem —«

»Slutim? Kaj bi slutil, ko véim, da bode! Gospod Gregorij, ali veste, da sem danes končno govoril ž njo, da sva se dogovorila do dobra? Ljubi me, kakor ljubim jaz njo, pomislite, sáma mi je dejala takó, in takó ljubezniva je bila in takó lepa! Povejte, ali je še kje človek na vesoljni zemlji, da bi se mogel primerjati méni? Govorite vender — oh, dà — pozabil sem, da se ne menite za take stvari . . . Kaj vam do tega!«

Knjigovodja je posnel iz Vodétovih besed, da se navdušuje mladi mož le za svojo ljubezen, in zató se je otresel tiste zmedenosti, katerè ni mogel prikriti do cela, menèč, da govori Vodè o njega poroki. Odložil je klobuk in palico ter dejal mirno:

»Prav je takó, Vodè, ako ste se zmenili do dobra. Saj je bilo že res predolgočasno, kakor ste odlašali.«

»Kaj? To pravite vi? Oh, dajte, da vas objamem! To so zlate besede, kakeršne vam ne prihajajo pogostoma iz ust. Vender še niste takšni, kakeršnega sem si mislil! Torej se celó zanimljete za mojo ljubezen; po volji vam je, da se je zvršilo vse takó srečno?«

Knjigovodja se nasmehne.

»Sevéda je prav,« reče premišljeno in si tlači pipo. »No, povejte vender, kakó je bilo.«

»Kakó je bilo?« hití Vodè. »Sam Bog vé, kaj mi je dalo toliko srčnosti, da sem se ji pridružil kàr na izprehodu, ko sem šel nekoliko predpóldne iz pisárne! Kaj ne da, predrzno je bilo? In spotoma sva govorila to in óno, in bila je takó prijazna, in napósled sem ji povedal, da jo ljubim od vsega srca, in takrat se je zardela in me pogledala takó milo — oh, gospod Gregorij! Kakó je bila krasna! In prišla sva do nje dóma, in tam se je morala končno udati, da me tudi ljubi — povém vam, tega ne prebijem, to je preveč, to me zaduší!«

In zdajci bega mladi mož po sobi, da gospod Gregorij kàr maje z glavo. Ko se končno vender ustavi pred njim, reče mu:

»Pametni bodite, Vodè; vse, kar je prav. Ljubezen je lepa reč, ali kaj bi jo kazali takó očito? Čakajte — nekaj sem vas hotel prositi — « zdajci položí prst na čelo, kakor bi premišljal, česa ga je hotel prositi — »res da. Vodè, posodite mi vender tisto knjižico, iz katere ste čitali prej. No, saj to ni nič takega, ako jo pregledam, le sèm jo dajte.«

»Knjižico? Prešérna hočete? Náte jo — oh, to so krasne stvari v nji, videli bodete.«

Vodè se je v svoji zmedenosti prvi hip celó pozabil čuditi tej prošnji gospoda Gregorija in mu podal knjižico, katero je še vedno držal v roki. Sedaj pa se mu je venderle razširilo obličje, in vprašal je ves začuden:

»Ali za Bóga, kaj li bodete ž njo? Čitali vsaj je ne bodete?«

»Zakaj ne?« vpraša knjigovodja navidezno malomarno. »Prej sem vas slišal, ko ste brali iz nje — branje je lepó, ugajalo mi je — «

»In res jo bodete čitali, zlati gospod Gregorij? Vse tiste prekrasne pesmi o ljubezni? Bog ne dàj — kaj vam je vender? Res, takó nekamo čudni se mi vidite že nekaj dnij, tudi ne zadirate se več takó — kaj ko bi bili — eh, to je preneumno, haha! To bi bilo resnično preneumno!«

»Kaj govorite?« vpraša gospod Gregorij strogo.

»Ničesar. Danes sem takó srečen, da bi ne hotel razdražiti največjega sovražnika na svetu, nikar vas. Napósled, kaj mi je do tega, ako berete Prešérna! Kesali se ne bodete, takó vam povém.«

Gospod Gregorij je v tem že vzel knjižico in jo skrbno položil na pisno mizo. Olajšan si je oddehnil, zakaj nekamo bal se je, da bi Vodè ne izpraševal tega in ónega, zlasti pa tega, zakaj hoče

prav tisto knjižico, o kateri se je óndan izrazil tolikanj prezirno. Umel ni do čela, kakó li ga je že spotoma obšla želja po onih poezijah, želja, zaradi katere je celó pospešil svoje korake. Saj se žive dni ni menil za pesmi, ali danes se mu ni videlo baš napačno, ako bi prečital nekatere. Kaj pa hoče tudi? Časopis je čudno suhoparen, in zató je res treba čitati kàj drugega, kar ne bistri samó uma, nego tudi izraža čustva takó, kakor jih ne more navadna beseda! . . .

Umolknila sta končno oba, zlati žarki pa so sijali po odprtih trgovskih knjigah, v katerih so se danes kazale čudne bele praznine! Delala sta tisto popóldne jako malo, prav za prav ničesar. In ko je napósled minilo nekaj ur in je mladi tovariš vrgel peró na mizo, češ, da nikakor ne more več prebiti v tej duplini, dejal ni gospod Gregorij ničesar, nego vzel je klobuk in palico, potisnil knjižico v žep in odšel malone takó hitro kakor Vodè. Samó še nejevoljno je pogledal óna neodprta trgovska pisma, katera so ga precèj razločno opominjala zanemarjene uradne dolžnosti. Dolžnosti? Tlačánil je dovòlj dolgo, da smé oditi nekoliko pred uro, in ako bi komu ne ugajalo, nič se ne vé, kaj se utegne zgoditi. Hvala Bogú, njega razmerje je takšno, da se lahko zdajci postavi na svoje noge, ako je treba. Klanjal pa se ne bode nikomur! —

(Konec prihodnjič.)



Aforizmi o ljubezni.

Berilo gospé **Pavline Pajkove** dné 9. prosinca 1892. leta v »Slovenskem klubu«
na Dunaji.

(Konec.)

Prava ljubezen je nebeška rosa, ki ohlaja srce!« pôje Dante. Dà, krasna je, pristavljam jaz. Ona je nekovo trepetanje stvarstva, svetloba solncu, vonjava cvetki, tolažba v vseh nezgodah. Ona je, ki nam manjša sléharno zlò, krepí, kar je dobro, dviguje in čisti človeka.

Prava ljubezen more človeka le poboljševati, vzviševati, blažiti — pohujševati nikdar.

Plutarh pravi, da je prava ljubezen učiteljica vseh krepostij, dočim méni Dante, da je ljubezen vir krepostim in pregreham.

Oba govorita resnico.

Vodomèt.

Svetlobe poln in solnčnih boj,
 Predmèt umétalen strmenja,
 Lepó se, vodomèt, popenja
 Visoko v zrake curek tvoj.
 Kakó prší! . . . Mogočna sila
 Pot zračno mu je odločila,
 A ko najviše prikipé,
 Poslednjič v zlatem solnčnem soji
 Vzblesté se kapelj ti nebroji,
 Potem se razgubé . . .
 Odkoder spele v zrak srebrne,
 Za kapljo kaplja k tlòm se vrne,
 Od tál iz nova v sinji zrak
 Dviguje curek se legak.

Ni li tvoj curek, vodomèt,
 Ki vedno dviga se in pada —
 V življenji, polnem rév in jada,
 Človeških hrepenenj polèt?
 Kot on, če soluce ga obseva,
 Blesteče vsako se dozdeva . . .
 A ko srcé najbolj drhtí,
 Po sreči zôrni hoče seči,
 Tedàj — še jeden svit blesteči —
 In zláti sèn — zbeží . . .
 A koprnenja v domovino,
 V srcá se vrnejo globino,
 Od tamkaj, curek neprestan,
 Spet svètla vstajajo na dan . . .

Slovén.



Senanus.

Spisal A. Funtek.

(Konec.)

V.

Bilo je nekoliko dnij pozneje, prelepega nedeljskega jutra. Gospod Gregorij se je kàr kopal v nebeškem zlatu, katero se je skozi odprta okna vsipalo v njega sobo, in takisto se mu je srce sámo kopalo v nebeški rôsi mlade ljubezni! Solnčen nasmeh je bil razlit po njega šiljastem obrazu; oči so mu gledale vedro izpod košatih obrvij, in časih je bilo celó, kakor da se mu glasí pritrta pesemca izmed zób. Iz kratka: knjigovodja je bil tisto jutro poosebljena zadovoljnost, ali ne takšna, ki samó namežikuje in kima, nego zadovoljnost, katero veselje takó prešinja, da ji ni môči strpeti na jednom mestu!

Nekolikokrat že je sédel k oknu in vzel knjižico Vodétovo v roko, potem pa zopet vstal in se izprehajal po sobi. In čim bolj se je premikal kazalec na zaprašeni stenski uri, tem nemirnejši je prihajal. Nasmeh pa mu ni izginil z obraza, nego zibal se mu je okolo usten, kakor bi se hotel gospod Gregorij odškodovati za óno dolgo

dôbo, ko je gledal tolikanj čmerno v veseli svet. Res, danes je véliki dan, katerega je treba zapisati z zlatimi pismenkami v spomin, danes se napoti v óno lično hišico na predmestji, da odkrije miljeni déklici, kar mu cvetè na dnù čuteče duše! Povedal ji bode, kakó gleda vedno le njo, bodisi podnevi, bodisi ponôči, kadar se ravno vzdrami — oh, kdo vé, kaj ji še razodene, ko pride óni blaženi hip, katerega si želi tolikanj iskreno razburjena duša njegova! . . .

Oprezno položi gospod Gregorij knjižico na mizo, prekriža roke na hrbtu in meri sobo s težkimi koraki. Takó čudno mu je pri srci! Smijal bi se bil njemu, kdor bi mu bil kdàj prerokoval, da bode še stal na takšnem razpotji, kjer se poslavlja pamet od srca! Hm — to ni baš lepó: pri njem se strinja oboje prav dobro, bolje morda celó nego pri dvajsetletnem mladiči, ki sluša le glas srca, nikar da bi se menil za to, kar mu veleva pamet, ako je sploh móči govoriti o nji. Gospod Gregorij je pameten mož, ki vé, kaj dela, ima pa tudi mehko srce, ki neče več ostati sám na svetu!

Bog ne dàj — takšne pesmi, kakeršne so óne-le na mizi, vplivajo kàj čudno na dovzetnega bralca! Nikoli bi ne bil mislil, da ga utegnejo takó navdušiti prav tiste besede, katerim se je ondan celó rogal v preprostosti svoji. Res, preprost je bil, da ga je kàr sram samega sebe; res pa je takisto, da jih takrat še ni poznal, in srám ga je tudi te nevednosti. Ali zató jih pozná sedaj, ko jih je prebral trikrat, štirikrat, ko se je iz njih navzel krasnih mislij, da so se kàr zrasle z njegovimi. Ali je to kàj čudnega? Vse tiste besede, katere mu zvené po ušesih kakor nikdar slišane melodije, ali ne izražajo nekaj takega, kar čuti sam? Vsa tista ljubezen, katera mu preveva dušo, ali ni sám po sebi že pesem? In kadar stopi pred Jelico, prepričan je, da bode zvenèl njega govor kakor spev ljubezni, zakaj postavljaj bode svoje besede takó lepó, tolikanj iskreno, da mu bode kàr vsa duša kipela iz njih! Sevéda končno ni to nič čudnega, ako si je človek popolnoma v svesti, da se je ljubljeni déklici že davno zarisala njega podoba v srce . . . Prav to je: globoko se je zarisala, nič menj nego njena njemu. Hm, pri tej priliki — o tisti pesmi, katero je tudi bral, o pesmi, ki govori o nekovem svetníku na pustem otoku in mladi lepi déklici — o tej pač neče razmišljati, zakaj kàr nekaj ga je zbodlo, ko jo je prečital. In ponôči je imel toli čudne sanje, kakor da je sam óni Senan in ona — dosti bodi! To je kakor strupena slana na cvetočih gredicah njega ljubezni! . . .

Oblekel se je gospod Gregorij danes posebno lepó, da bi se niti ne mogel lepše. Iz zrcala mu gleda naproti podoba vznesenega

gospoda, na katerem bi niti najstrožje okó ne ugledalo madeža. In njega okó je danes osobito bistro, takó da vidi najmanjši prašek, ki bi se prijel črne tkanine ali belega ovratnika. Nič mu ni treba odlagati — lahko gré, kakeršen je. Čas ravno še ni pripraven, ali saj gré prej lahko nekoliko na izprehod, tjà v gozdič morda. Vender je res, da je takó prijetno sanjati v živo-zeleni prirodi! Samó jedenkrat še naj se ozrè po tesni sobi, kjer je prebil leta in leta v veliki samoti — nekakšen blisek mu izpreletí obraz: ginjen je, smili se samemu sebi, da je bil takó dolgo zapuščen in takó — bedast, ko mu ni bilo treba. Sevéda, tisto o prvi nesrečni ljubezni se mu je premočno vkoreninilo v srce — ali dovòlj; grešno je premišljati o tisti dóbi na ta slovesni dan, nekaj hipov, predno stopi pred njo, pred nevesto svojo! . . .

Gospod Gregorij si natakne svetle rokavice in odide visoko vzravnán; iz nova se mu zaziblje prejšnji srečni nasmeh okolo usten. Kakor ponosen zmagovalec se bode vrnil nekoliko ur pozneje, zmagovalec, ki bi lahko zaklical vsemu svetu, da si je pridobil najlepšo déklico, ne po laskanji in zaljubljenem vedenji, nego zgolj po krepkem moštvu, katerega ni zatajil niti takrat, ko ji je prvič pogledal v sinje očí!

Pred hišo obstane. Čemú bi ne šel napósled naravnost k nji? Takó zgodaj ni, saj je že dobro dolgo odbila deset. Nemirno mu utriplje srce, in nehotoma ga obide misel: Kakó li bode? Kaj, če te odbije, če ti morda kàr naravnost pové, da ji nisi nič, da sploh nikoli ni mislila náte? Gospod Gregorij se razljuti. Kaj pak, njemu da bi dejala kàj takega! Njemu, ki si jih lahko izbere, kjer hoče, kadar hoče in kakeršnih hoče! Ali ni to prav za prav že veliko ponižanje, ako se je napotil k nji, da jo dvigne k sebi iz nižine? Ljubiti ga mora že zató, da ji sploh hoče pripraviti takovo bodočnost! — Te misli ga prešinjajo, vmes pa se mu iz nova kaže podoba ónega samotárja na morskem otoku, h kateremu je valovito morjé zaneslo mlado déklico, in kateri je potem toliko hrepenel po nji, ko jo je osorno pregnal iz svoje bližine — knjigovodja udari s palico ob tlak, da se kàr zgane. Godrnjaje gré izpred hiše in zavije dalje na predmestje.

Evo ga dičnega okenca, takó nežno zakritega z mladimi cveticami! Tù prebiva ona! Samó nekoliko korakov še, in stal bode pred njo in se ji nasmihal, ko bode vsa zardela poslušala njega besede! . . . Neznano hrepenenje ga obide, da stopa mladostno-hitrih korakov proti hišici; srce mu bije malone glasno, ko stoji pred vrati. S tresočo roko potrka. Srebrn smeh mu bije na uhó, toda ne oglasi se nihče. Gospod Gregorij tudi ne potrka drugič, nego odprè duri na iztežáj.

Kaj li obstojí kakor okamenèl? Obrvi se mu zježé, roke mu omahnejo, in krčevit trepet mu izpreletí suhotno teló. Oči se mu razširijo, kakor da je ugledal kàj groznega . . .

Prizor pa je bil resnično grozen! Pri oknu je čitala stara Katarina v molitveni knjigi, ondu pri mizici pa je sedela njega déklica poleg mladega gospoda in ga gledala takó ljubeznivo in se smijala ž njim takó veselo, da je gospodu Gregoriju njiju smeh kàr rezal v dušo! Zdajci se obrneta proti vratom — samó jeden pogled — knjigovodja spozná svojega tovariša Vodéta, in kàr stemní se mu pred očmi . . .

Premišljati ni treba ničesar, saj je vse jasno kakor beli dan! V jednom hipu se je prepričal gospod Gregorij, kakó strahovito se je varal o svoji ljubezni; v jednom hipu je spoznal, da je tista neznanka, o kateri je govoril Vodè toli navdušeno, Jelica sáma, in takisto se je uveril v jednom hipu, da se mu je vsa domišljena sreča zgreznila v prazen nič . . .

V tem že začuti, kakó mu nekdo položí roko na ráme, in kakor v sanjah zasliši vprašanje:

»Za Bóga vender, gospod Gregorij, kakó prihajate vi semkaj? Ali je sploh mogoče, da ste vi?«

In prav takó še začuje sočutne besede: »Kaj pa vam je, da ste bledí kakor mrlič? — Jelica, prinesi vender gospodu Gregoriju vode — hitro, hitro, in stol, sicer mi omahne!«

Pavel Vodè je bil, ki je govoril takó skrbno. Kri zavré knjigovodji k srcu, ko začuje glas srečnega svojega tekmeča; globoko zasope, da bi izpregovoril, toda nì besede mu ni iz ust.

»Sédite vender, gospod Gregorij,« sili ga Vodè zopet, dočim steče déklica po vode in strmí stara Katarina kakor ukopana na póstarnega gospoda, »sédite, in izvestno vam odleže. Ali Bog ne daj, kaj vas je vender vznemirilo takó silno! Glejte, z Jelico — oh, vi še ne poznate neveste moje, dà, gospod Gregorij, to je ona, o kateri sem vam pravil toliko — z Jelico sva govorila ravno o vas, in baš mi je pripovedovala —«

Gospod Gregorij iz nova globoko zasope in pogleda Vodéta takó hudó, da mladenič nehotoma umolkne. Zdajci se mu vzravná sloki život, in oči mu kàr zaplamené.

»Malopridnik!« vzkrikne hripavo in pahne Vodéta od sebe, nató odprè vrata in jih zaloputne za seboj kakor besen, da se vse potrese po sobi. Potem plane iz hiše na ulice in zbeží, kakor bi ga veter nesel, ne menèč se za ljudi, ki gledajo presenečeni za njim . . .

Nekaj hipov stoji Vodè kakor omamljen sredi sobe, kamor ga je potisnila koščena roka gospoda Gregorija, in strmí na vrata, dočim stečeta Jelica in Katarina k oknu; zdajci pa se zasmije na ves glas in séde ves onemogel na stol. Zasvetilo se mu je v glavi: čudno vedenje gospoda Gregorija, óni prizor, o katerem je prav danes povedala mlada déklica, da se je zvršil v njega stanovanji, denašnja razvnetost — ne, niti najmanjše dvojbe ni, da se je knjigovodja zagledal v njega nevesto, da je prišel danes k nji, kakor je obetal stari Katarini, da bi jo bil celó — snubil, ako bi ne bil ugledal njega, Pavla Vodéta! . . .

Skrajno osupli ga poslušata obe, ko jima razklada svojo misel, vendar se déklica skoro zresní, dočim se Pavel še vedno smeje, da mu kàr solze tekó po licih.

»Jaz nisem zakrivila ničesar,« reče mu ljubeznivo; »da bi le ne zbolel od prevelikega nemira poslednjih dnij! To bi bilo slabo znamenje za naju, ako bi —«

»Ali prosim te,« vzklikne Pavel neverjetno, »zbolel da bi? Tedaj ga niti ne poznaš! Še čmernejši bode in neznosnejši, to je vse. Haha, takšna brezumnost! No, hvala Bogú, bivati mi ne bode dolgo poleg njega! Saj sem ti že povedal, da sem izteknil ugoden kraj, kjer ustanovim svojo prodajalnico z dobrimi pogoji, in gospodu Zorcu sem takisto že odpovedal. Takó bode ustrezno gospodu Gregoriju in méni. Je li, tebi tudi?«

Ne čakaje odgovora, objame Vodè zardelo déklico in se zavrtí ž njo po sobi, da stara Katarina kàr maje z glavo . . .

In zopet se je gospod Gregorij kopal v nebeškem zlatu, katero se je vsipalo skozi okno v njega sobo, ali od brezmejne jeze je stiskal pestí in vihral po sobi. Kakó je prišel domóv, do tega mu ni bilo, dovòlj, da je tukaj! Bedák, da je sploh kdàj ostavil to sobo, kjer je bil daleč od vse tiste svojati, katera se imenuje človeštvo. Kàj takega njemu! Takšno brezstidno dekletce, ta prevzetna stvarca se je samó šalila ž njim in sedaj se mu domá roga z ónim mlečnozobim mladíčem! V knjigovodji vse kipí od togote — takšna sramota! Kakó grozno se je osmešil! Dovòlj mu ni bilo, da ga je že nekoč preslepilo gladko žensko lice, ne, zavêsti se je dal iz nova, in še kakó se je dal zavêsti, da je bil ves brez uma v poslednjih dneh! . . . Jutri pa, ko pride v pisárno, utegne mu óni bedák celó — kaj, da bi se mu Vodè še rogal? Ako je še kàj pravice na svetu, ubije ga, samó zine naj! Sploh pa, da bi še delal poleg njega? Rajši gré živ pod zémľjo! Gospod

Gregorij se borí z nekovim ukrepom. Kdo li ga more prisiliti, da bi še hodil pisat h gospodu Zorcu? Ali nima dovòlj, da lahko žíví ob svojem? Dovòlj ima, toda — odpovedal ne bode. Nikakor ne! To bi bilo videti, kakor da se je umeknil ónemu dečáku, ki bi bil bržkone nepopisno vesel, ako bi nekega dné gospod Gregorij izginil iz pisárne, da bi morda celó sam sédel na njega mesto. Vodè in na njega mesto? Knjigovodjo duší v grlu od silne jeze — ne, od izdane ljubezni ne bode umrl, zató ga je preveč možá, ali tega bi izvestno ne prebil, da bi kdo drug gospodaril v pisárni, prav pri tisti mizi, kjer je sedèl sam, in da bi kdo drug izvrševal prav tista opravila, katera so bila poverjena zgolj njemu. To, in nič drugega, to bi ga umorilo. Nalašč ne pojde iz pisárne, za ves svet ne, poskrbel pa bode, da se iznebí Vodéta, in sicer še danes, pri tej priči . . .

Stoj, takó venderle ne gré! Ako se resnično napoti h gospodu Zorcu, da bi zahteval, naj odsloví Vodéta, povedati bi moral tehten razlog, in prav tega nima, ako neče izdati samega sebe. In mimo tega, kdo vé, kaj bi Vodè s strupenim svojim jezikom trosil po mestu o njem! Zatorej: mir in pamet!

Dà, mir in pamet! Knjigovodja globoko vzdihne. Da ga ni oboje minilo v poslednji dôbi, drugače bi bilo. Ne osmešil bi se bil takó grozovito. Hm — ali se je pa res osmešil? Saj ni niti Vodétu, niti stari Katarini, nikar še óni déklici izrekel besedice, ki bi bila pričala, kakšna brezumnost je preobladala njega srce. Dà, brezumnost, to je prava beseda! Gospod Gregorij se dôkaj potolaži, dasi je še zmiraj jezen, da nič takega. V najskrajnejši kot svoje duše bode vrgel vse spomine in hodil po svojem poti kakor dosihdob. Sedaj je celó nekamo zadovoljen sam s seboj, da mu je denašnji dan iz nova potrdil óno prepričanje, katero se mu je že precèj razmajalo, da je namreč vse laž in licemerstvo! . . .

Takó premišljujé ukrene napósled, da ne storí ničesar, nego da potrpi, kakó se zasučejo stvari samé po sebi. Kar se dostaje Vodéta, prepové mu précej jutri jedenkrat za vselej, da bi govoril ž njim; sicer pa bode mladič izvestno gledal, da se kàr najhitreje združi s tisto svojo déklico in da začnè tržiti sam na svojo róko. Zloben smeh se mu razširi po vsem lici: ako je še kàj pravice na svetu, učaka pač tisti dan, ko bode stal Vodè potrt pred njim in se bridko kesal brezumnega hipa, ko je svoji ljubezni žrtvoval svojo blaginjo in dobro službo v pisárni gospoda Zorca! . . .

Izredno zadovoljen je zaslišal gospod Gregorij drugega dné od svojega gospodarja, da mu je komptoirist Pavel Vodè odpovedal, ker se misli poročiti in ustanoviti samostojno. Rèzka opazka mu je bila na ustnih, ali zamolčal jo je in samó dejal:

»Nobene škode, gospod Zorec!«

Potem se je iztegnil po svojih knjigah in jel pisati, kakor da se ni nič zgodilo v poslednjih dneh. Ko je potem prišel Vodè, niti pogledal ga ni, nikar še odzdravil, in mladi mož je bil toli oziren, da se ni z besedico ni doteknil včerajšnjega dogodka. Na pisni mizi svoji je našel Prešérnove poezije; pač se je nasmehnil skrivaj in po stráni pogledal na gospoda Gregorija, nató pa jih je zaklenil v miznico.

To je védel, da si bode naslajal dušo ž njimi, kadarkoli jih odprè; za čmernega možá ondu pri mizi sevèda niso. Kdo vé, kakó jih je bral! Ne ostane mu itak nič o njih, saj jih ne more umeti takov koščen človek! . . .

Prav je govoril mladenič sam v sebi, ali v néčem se je vender zmotil, v tem namreč, da ne ostane knjigovodji nič o dični knjižici! Pozabil bode izvestno vse pesmi, katere je bral takó navdušen v svoji sobi, ali kakor je soditi iz vsega njegovega značaja: neizrecna nejevolja mu bode vselej prešinila staro srce, kadar se bode domislil, da je nekoč živel na morskem otoku samotár, katerega je premotila mlada déklica, stopivši slučajno na njega otok, in srdit si bode dejal, da je takisto sam prebil vse to, kar pripoveduje legenda o svetem Senanu! —



Okolo svetá.

Potopisne črtice. Spisal A. Doleneč.

I. Iz Pulja do Mavricija.

(Dalje.)



Mavricij pripada Maskarenom in je vulkanskega izvira. Površja ima toliko kakor Istra. Živalstvo in rastlinstvo sta jako jednolični. V začetku so bili tukaj samó mrčesi in ptiči. Izmed sesalcev so prišle prve na otok podgane; priplavale so baje z ladij, katere so se tukaj razbile. Ostale sesalce, kateri so bili ali pa so še na otoku, pripeljale so takisto ladje. Jeleni in mrjasci so še sedaj poglavitna divjačina na otoku. Posebne vrste ptic, takó zvanih